

Ҳақиқат
таъкид этур эдим:
хон бўлсанг-да боғ
ярат, гадой бўлсанг-да
боғ ярат — бир
кунмас бир кун
меvasини татирсан...

Амир ТЕМУР

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2013-yil 6-aprel, shanba № 28 (8573)

ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов 5 апрель куни Оқсаройда МДХ Ташқи ишлар вазирлари кенга-шининг навбатдаги мажлисида қатнашиш учун мамлакатимиз-га келган Россия Федерацияси Ташқи ишлар вазири Сергей Лавровни қабул қилди.

Давлатимиз раҳбари меҳмон-ни юртимизга ташрифи билан қут-лар экан, Ўзбекистон томони мамлакатларимиз ўртасидаги стратегик ҳамкорлик ва иттифоқ-чилик муносабатларининг бугун-ги даражасини юксак қадрлаши-ни таъкидлади. Бу турли соҳалар-да ўзаро манфаатли ва тенг ҳуқуқли ҳамкорлик учун мавжуд

катта салоҳиятни изчил амалга ошириш имконини бермоқда.

Сергей Лавров давлатимиз раҳ-барига Президент Владимир Пу-тиннинг дўстона тилақларини из-ҳор қилиб, Россия раҳбарияти мамлакатларимиз ва халқлари-мизнинг узоқ муддатли манфаат-ларига мос кенг қўламли ҳамкор-ликни янада ривожлантириш мақ-

садида Ўзбекистон билан мавжуд мулоқотларни қўллаб-қувватлаш ва изчил давом эттиришдан ман-фаатдор эканини таъкидлади.

Суҳбат чоғида томонлар Ўзбе-кистон билан Россия ўртасидаги сиёсий, савдо-иқтисодий, мада-ний-гуманитар соҳалардаги ҳам-корликнинг муҳим масалалари юзасидан фикр алмашдилар.

Томонлар 2012 йилнинг июнь ойида Тошкент шаҳрида икки дав-лат раҳбарлари имзолаган Стра-тегик шериклики чуқурлаштириш тўғрисидаги декларацияда баён этилган келишувларга қатъий

амал қилиши таъкидланди. Ушбу ҳужжатда ўзаро ҳамкорликини ри-вожлантиришнинг истиқболдаги устувор йўналишлари белгилаб берилган.

Учрашувда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасидаги ҳамкор-лик масалалари ҳам муҳокама қилинди. Ўзбекистонда МДХга ушбу ташкилотга аъзо давлатлар ўртаси-даги кўп томонлама ҳамкорлиқнинг кенг қўламли муҳим масалалари юзасидан очиқлик ва ўзаро ишонч руҳида фикр алмашув учун ноёб платформа сифатида қаралади.

(Давоми 2-бетда.)

ХАЛҚИМИЗ БУЮК ҚУДРАТИНИНГ КЎЗГУСИ

9-aprel — Sohibqiron Amir Temur tavallud topgan kun

Президентимиз Ислон Каримов раҳнамолигида тарихимизни пух-та ўрганиш, буюк аждодларимиз хотирасини эъзозлаш борасида амалга оширилган кенг қўламли ишлар самарасида Амир Тему-р шахси, жаҳон тарихидаги ўрни, халқимиз, Ватанимиз олдидаги хиз-матлари қадр топди.

Давлатимиз раҳбарининг ташаб-буси билан 1996 йилда Амир Тему-рининг 660 йиллик юбилеи халқаро миқёсда кенг нишонланди, ЮНЕСКО ҳамкорлигида халқаро конферен-циялар ва кўргазмалар ўтказилди.

“Темур тузуклари” асари миллий давлатчилик тарихимизнинг ноёб манбаси сифатида бир неча бор нашр қилинди. Соҳибқироннинг 675 йиллик таваллуд тўйи арафасида Юртбошимиз сўзбошиси билан бу

китеб мукаммал ҳолда янгидан chop этилди.

Бугун Тошкент, Самарқанд ва Шаҳрисабз шаҳарларида бобокало-нимизнинг улуғвор хайкаллари сав-лат тўкиб турибди. Амир Тему-р номи билан аталувчи кўчалар, хиёбонлар ва бошқа географик объектлар юрт-дошларимизнинг ардоқли масканла-рига айланган.

(Давоми 8—9-бетларда.)

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ҲАМДЎСТЛИГИ ТАШҚИ ИШЛАР ВАЗИРЛАРИ КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ

Тошкент шаҳрида 5 апрель куни Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги Ташқи ишлар вазирлари кенгаши-нинг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди.

Ҳамдўстликка аъзо давлатлар ташқи сиёсат маҳкамалари раҳбарлари хал-қаро сиёсат соҳасидаги ўзаро ҳамкор-ликка доир кўплаб масалаларни муҳо-кама қилдилар. Мажлисида гуманитар со-ҳада, хавфсизлиқни таъминлаш ҳамда ҳамкорлиқнинг бошқа йўналишларида давлатлараро ҳамкорлиқни ривожлан-тиришга доир қатор ҳужжатлар лойи-ҳалари кўриб чиқилди.

Ташқи ишлар вазирлари Ҳамдўстлик доирасида 2012 йилдаги ташқи сиёсат маҳкамалари ўртасидаги кўп қиррали маслаҳатлашувлар режасининг ижроси масаласини кўриб чиқдилар ва 2013 йил учун мўлжалланган ана шундай режа-ни тасдиқладилар. МДХга аъзо давлат-лар ташқи ишлар вазирликлари консул-лиқ хизматлари раҳбарлари маслаҳат кенгаши тўғрисидаги низом лойиҳаси ҳам тасдиқланди.

Мажлис иштирокчилари МДХ давлат-ларининг олий ва олий касб-ҳунар таъ-лими тўғрисидаги ҳужжатларини ўзаро тан олиш тўғрисидаги битим, МДХ дав-латларининг 2020 йилгача бўлган давр-да Жисмоний тарбия ва спортни ривож-лантириш стратегиясини амалга оши-риш бўйича 2013—2015 йилларга мўлжалланган тадбирлар режаси, 1997 йил 17 январда қабул қилинган МДХ ҳудудида ягона (умумий) таълим мако-нини шакллантиришга оид ҳамкорлик ҳақидаги келишувга ўзгартиришлар ки-ритиш тўғрисидаги протокол, МДХ дав-латларининг таълим соҳасидаги ҳамкор-лиги бўйича 2013—2015 йилларга мўлжалланган асосий тадбирлар режа-си лойиҳаларини муҳокама қилдилар.

(Давоми 2-бетда.)

ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шу маънода Тошкент шаҳрида Ҳамдўстликнинг энг муҳим институтларидан бири — Ташқи ишлар вазирлари кенгаши мажлисининг муваффақиятли ўтказилиши кенг қўламли алоқаларни изчил ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Томонлар Ўзбекистон ва Россия манфаатларига доир минтақавий ва халқаро аҳамиятга молик бошқа масалаларни ҳам кўриб чиқдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов 5 апрель кuni Оқсаройда Халқаро оғир атлетика федерацияси президенти, Халқаро олимпия кўмитаси аъзоси Томаш Аянни қабул қилди.

Давлатимиз раҳбари меҳмонни юртимизга ташрифи билан қутлар экан, Халқаро оғир атлетика федерацияси ва шахсан Томаш Аяннинг жаҳон миқёсида спортнинг оғир атлетика каби кенг тарқалган турини, шунингдек, Олимпия ҳаракатини ривожлантиришга қўшган ҳиссаси ва хизматларини юксак баҳолади.

Халқаро оғир атлетика федерацияси раҳбарининг Ўзбекистонга ушбу ташрифи оғир атлетика бўйича ўсмирлар ўртасидаги жаҳон чемпионати доирасида кечмоқда. Мазкур халқаро спорт форуми 2013 йилда Халқаро федерация шафелигида ўтказиладиган энг нуфузли мусобақалардан бирidir. Беллашувларда спортчилар Хитойда бўлиб ўтайдиган «Нанкин - 2014» Ўсмирлар олимпия

ўйинларида қатнашиш ҳуқуқини берадиган лицензияларни қўлга киритиш учун курашади.

Оқсаройдаги учрашувда Ўзбекистонда оғир атлетикани ривожлантириш истиқболлари, мазкур нуфузли ташкилот билан самарали ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш ва кенгайтириш масалалари юзасидан фикр алмашилди.

Томаш Аян бугунги кунда Ўзбекистонда оғир атлетика оммавий спорт турларидан бири эканини мамнуният билан таъкидлади. Буни Ўзбекистон спортчиларининг Осиё ва Олимпия ўйинларидаги, шунингдек, жаҳон чемпионатларидаги муваффақиятли иштироки яққол тасдиқлайди.

Ўзбекистонда маънавий ва jismoniy ривожланган ёш авлодни тарбиялаш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири этиб белгилангани, jismoniy тарбия ва спорт эса таълим ва тарбия тизимининг узвий қисмига айлангани жаҳон jamoatchiligiga яхши маълум.

Томаш Аян Ўзбекистон спортчиларининг қўлаб спорт турлари бўйича мусобақаларда эришган муваффақиятлари натижасида халқаро спорт майдонларида мамлакатимизнинг нуфузи ошиб бораётганига юксак баҳо берди. Ўзбекистонда ўсмирлар ўртасида оғир атлетика бўйича жаҳон чемпионати пухта тайёргарлик кўрилганини таъкидлади.

Президентимиз Ислам Каримов мазкур мусобақаларнинг муваффақиятли ўтишини, спортчиларга эса янги ғалабалар тилади.

ЎЗА

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ҲАМДЎСТЛИГИ ТАШҚИ ИШЛАР ВАЗИРЛАРИ КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Мажлисида, шунингдек, Ахборот технологиялари-дан фойдаланган ҳолда содир этиладиган жиноятларга қарши курашиш борасидаги МДХ давлатларининг ҳамкорлик концепцияси, Ҳамдўстлик давлатлари ташқи чегараларида чегара хавфсизлигига таҳдидларни тезкорлик

билан бартараф этиш учун чегара идоралари мутахассислари (экспертлари) қўшма гуруҳини шакллантириш ва қўлаш тартиби тўғрисидаги битим лойиҳалари кўриб чиқилди. МДХга аъзо давлатларнинг солиқ (молиявий) текширув органлари раҳбарларининг мувофиқлаштирувчи кенгаши тўғрисидаги низомга

ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш масалалари муҳокама қилинди.

Муҳокамалар давомида билдирилган таклифлар ва мулоҳазалар инobatга олинган ҳолда кўриб чиқилган ҳужжатлар лойиҳалари МДХ Давлат раҳбарлари ва Ҳукумат раҳбарлари кенгашиларига кўриб чиқиш учун тақдим этилади.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди

ГРАНТ ОЛИШ УЧУН ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Танлов мавзуси: «Обод турмуш йили» Давлат дастуридан амалга оширишда ҳамда аҳоли фаровонлигини таъминлашга, бандлигини оширишга, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга, аҳоли турли қатламларига манзилли ижтимоий кўмак кўрсатишга йўналтирилган бошқа ижтимоий аҳамиятга эга дастурларни бажаришда ННТ ва давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг ўзаро ижтимоий шериклигини кучайтириш.

Танловда Ўзбекистон Республикасининг нодавлат нотижорат ташкилотлари, оммавий ахборот воситалари ва фуқаролик жамияти бошқа институтларининг қўйидаги йўналишлардаги лойиҳалари кўриб чиқиш учун қабул қилинади:

— аёллар ва ёшларни, ёш оилаларни, имконияти чекланган фуқароларни ҳамда аҳолининг кўмакка муҳтож бошқа қатламларини ижтимоий жиҳатдан янада қўллаб-қувватлаш;

— аёллар ва ёшларнинг ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоя қилинишини, реабилитациясини, бандлигини таъминлашни янада кучайтириш, мамлакатимиз ҳудудларида ижтимоий инфратузилмани янада ривожлантириш;

— аҳолига янги иш ўринлари яратиш ва ишга жойлаштиришга ёрдам кўрсатиш; — ҳудудларимизда, айниқса, узоқ қишлоқ ҳудудларида, оилавий бизнес, хусусий тадбиркорлик, касаначилик ва халқ ҳунармандчилигини, тадбиркорлик фаолиятининг бошқа шакллари ривожлантиришга янада кўмаклашиш;

— ёшларни, энг аввало, касб-ҳунар коллежлари ва олий ўқув юртли битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига янада кенгрок жалб этиш учун шароитлар яратишга ёрдам бериш;

— аёллар ва ёшларнинг ижтимоий фаолигини янада ошириш, узоқ туманлар ва қишлоқ ҳудудларида уларнинг касбий таълими сифатини яхшилаш;

— жамиятимизнинг маънавий асосларини янада ривожлантиришда оиланинг роли ва аҳамиятини оширишга, жамиятимизда азалий миллий қадриятларимиз ва анъаналаримизни, одоб-ахлоқ тамодини янада мустаҳкамлашга кўмаклашиш;

— аҳолининг ҳуқуқий онгини шакллантириш, жамиятда инсон ҳуқуқлари маданиятини ошириш.

Танловда қатнашиш учун қўйидаги ҳужжатлар тақдим этилиши лозим:

1. Жамоат фонди номига грант лойиҳаси тақдим этилаётганини ҳақидаги қўзғатув хати.

2. Жамоат фондининг www.fundgo.uz сайтида жойлаштирилган шаклда тўлдирилган грант олиш учун лойиҳа ва унинг CD-дискдаги электрон варианты.

3. Ташкилотнинг давлат рўйхатидан ўтганини ҳақидаги гувоҳнома нусхаси.

4. Низом нусхаси (ташкilot муҳри билан тасдиқланган ўзгариш ва қўшимчалар билан). Бундан ташқари, тақдим этилаётган ҳужжатларга манфаатдор давлат ва жамоат ташкилотларининг тавсияномаси ва мазкур лойиҳанинг қўллаб-қувватлаш хати илова қилиниши мумкин.

Битта лойиҳа учун ажратиладиган грант миқдори — 15 миллион сўмга. ННТларнинг ўз маблағларини жалб этилиши ва ижтимоий шериклик қўллаб-қувватланади.

Oliy Majlis Qonunchilik palatasida

ҚОНУН ИЖРОСИ БИЛАН КУЧЛИ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари кўмитасида «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Қадрлар тайёрлаш миллий дастурининг Фарғона вилояти умумтаълим муассасаларидаги ижроси юзасидан ўтказилган назорат-таҳлил якунларига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Унда депутатлар, тегишли вазирлик, ташкилот ва таълим муассасалари вакиллари, журналистлар иштирок этди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари кўмитаси раиси А.Маматов, Фарғона вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи З.Тешабоев ва бошқалар мамлакатимиз таълим тизимида изчил амалга оширилаётган ислохотлар юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни вояга етказишга хизмат қилаётганини таъкидлади. Бу борада Фарғона вилоятида ҳам тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Ҳозирда Фарғонада 917 умумтаълим мактаби, юздан зиёд махсус мактаб ва мактаб-интернат, «Баркамол авлод» болалар марказлари, спорт, musiқа ва санъат мактаблари фаолият юритмоқда. Уларда ёшларга жаҳон андозаларига мос таълим-тарбия берилиши учун барча имкониятлар ишга солинмоқда. Жумладан, ўтган йили 42 ўрта таълим мактаби замонавий ўқув жиҳозлари ва анжомлар билан таъминланди. Бу эса таълим жараёнида илгор педагогик технологиялардан оқилона фойдаланиш имконини бераётир.

Давлатимиз раҳбарининг 2008 йил 8 июлдаги «Болалар musiқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва

уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009—2014 йилларга мўлжалланган Давлат дастури тўғрисида»ги қарори асосида мазкур йўналишдаги мактабларнинг моддий-техник салоҳияти юксалиб, уларга ўқувчиларни жалб этиш қамрови кенгаймоқда.

Йиғилишда эришилган ютуқлар билан бирга, муайян камчиликлар ҳам мавжудлиги кўрсатиб ўтилди. Бу асосан ўқитувчиларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш тизимини такомиллаштириш билан боғлиқ. «Оила, маҳалла, мактаб» ҳамкорлигини янада кучайтириш, маҳаллий бошқарув органлари билан ҳамкорликни кенгайтириш, ёшларга чет тилларни чукр ўргатиш тизимини изчил йўлга қўйиш борасида ечимини кутаётган масалалар мавжуд.

Тадбирда «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Қадрлар тайёрлаш миллий дастурининг Фарғона вилояти умумтаълим муассасаларидаги ижроси батафсил таҳлил қилинди. Мавжуд камчиликларни бартараф этиш юзасидан тегишли тавсиялар берилди.

Б.ХИДИРОВА,
ЎЗА мухбири

Танловда давлат рўйхатидан ўтган нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари иштирок этишлари мумкин.

Ҳужжатлар эълон оммавий ахборот воситаларида чоп қилинган кундан бошлаб 2013 йил 22 апрель соат 18:00 га қадар қабул қилинади.

Танлов бўйича ҳужжатлар муҳрланган конвертда (А4 формат): 100035, Тошкент шаҳри, Бунёдкор шоҳқўчаси, 1-уй манзилда жойлашган **Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди номига юборилиши шарт.**

Танловда иштирок этиш шартлари ва танлов ҳужжатларининг намуналари билан Жамоат фондининг www.fundgo.uz расмий сайтида танишиш мумкин.

Маълумот учун телефон рақамлари: 239-26-76, 239-26-64.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Президентимизнинг 2011 йил 20 майдаги "Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустахкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ва шу қарор билан тасдиқланган 2011–2016 йилларда олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини модернизациялаш ва мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш бўйича дастур олий таълим тизимини ривожлантиришда дастуриламал бўлиб хизмат қилмоқда. Олий таълим муассасаларига қаратилаётган эътибор бежиз эмас. Айнан шу даргоҳларда келажақда мамлакатнинг ҳар бир соҳасини юксалтириш масъулиятини зиммасига оладиган ёш кадрлар тайёрланади. Бунинг учун эса олий ўқув юрларидаги ишларнинг самарадорлиги ҳақида объектив тасаввурга эга бўлиш муҳим аҳамият касб этади. Айнан шу омил 2012 йил 29 декабрдаги «Республика олий таълим муассасалари рейтингини баҳолаш тизимини жорий этиш тўғрисида»ги ҳукумат қарори қабул қилинишига сабаб бўлди.

Эътиборлиси, олий таълим муассасалари рейтингини қарорда белгиланган кўрсаткичлар асосида аниқланиши, шунингдек, рейтингни тузиш методикаси етакчи халқаро рейтинг ташкилотларининг илгор тажрибасини, республиканинг олий таълим тизимини ривожлантириш устуворлигини ҳисобга олган ҳолда янада тақомиллаштириб борилиши белгиланган.

Рейтингни аниқлаш куйдаги вазифаларни ҳал этишга қаратилган:

- олий таълимни мунтазам тақомиллаштириб бориш асосида республика меҳнат бозорида талаб қилинадиган юқори малакали мутахассислар тайёрлаш;

- олий таълим муассасаларида кўрсатилаётган таълим хизматлари сифати, улардаги илмий ва ўқув-тарбия жараёнлари ҳамда имкониятлар ҳақида таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органлари, кадрлар буюртмачилари ва кенг жамоатчиликни ҳолис ахборотлар билан таъминлаш;

- мамлакат олий таълим муассасаларининг халқаро ҳамжамиятдаги рейтингини юқори бўлган жаҳон университетлари билан ҳамкорлигини таъминлаш ҳамда республика олий таълим тизимида халқаро стандартларга мос юқори кўрсаткичларга эришишни таъминлаш.

ОТМ рейтингини ҳолислик, тўла ошқоралик, даврийлик ва этика меъёрларига амал қилинган ҳолда аниқланади. Рейтинги идоравий мансублиги ва мулкчилик шаклидан қатъи назар, Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари учун ҳар йили аниқланади.

Ҳозир кунда Олий таълим муассасалари рейтингини аниқлаш тартиби ҳақида нисом тасдиқланган. Унинг ило-васида Вазирлар Маҳкамаси қарорида белгиланган рейтинг кўрсаткичларини баҳолаш методологияси, ўлчовлари ҳамда ҳисоблаш формулалари келтирилган.

Баҳолаш мезонлари олий таълим муассасалари рейтингини аниқлаш бўйича етакчи хорижий компаниялар белгиланган кўрсаткичларга яқинлаштирилган ва, шу билан бирга, миллий олий таълим тизимида хос томонлар ҳам инобатга олинган. Рейтинги кўрсаткичлари олий таълим муассасалари хусусиятларидан қатъи назар, таълим муассасаларининг умумий фаолияти жиҳатларини акс эттиради.

Олий таълим муассасалари рейтингини таълим сифати даражаси, талабалар ва битирувчиларнинг малакаси, таълим муассасасининг илмий

салоҳияти ва бошқа турдаги кўрсаткичлар асосида аниқланади.

Таълим сифати даражаси — олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг салоҳиятини ва уларнинг ўқув, илмий-услубий фаолиятини,

Талаба ва битирувчилар малакаси иш берувчилар ўртасида ўтказилган сўровлар натижаларини, талабаларнинг халқаро ва республика олимпиадаларида ҳамда нуфузли танловларда совринли ўринлар билан тақдирланганини, битирувчилар ўқишни тугатгандан кейин 6 ой мобайнида мутахассислиги бўйича ишга жойлашганини ифодаловчи кўрсаткичлар орқали баҳоланади. Битирувчилар малакасини баҳолаш учун ОТМнинг маркетинг бўлими маълумотлари бўйича таълим йўналишлари кесимида, танлов асосида иш берувчилар ўртасида охириги беш йилдаги битирувчилар ҳақида сўровлар ўтказилади. Иш берувчиларга «Ижтимоий фикр» жамоатчилик маркази билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган махсус сўровнома саволлари юборилади. Таълим йўналишлари кесимида сўров ўтказилган битирувчилар ва иш

лумотлари бўйича таҳлил қилинади. Шунингдек, чоп этилган материаллардан иқтибослар даражасини аниқлашда «Scopus», «Web of Knowledge», «Astrophysics», «PubMed», «Mathematics», «Chemical Abstracts», «Springer», «Agris» тизимларидан ҳам фойдаланилади. Яъни, мақолалар чоп этилган илмий журналлар ушбу тизимларнинг бири(библиографик базалар)га киритилган бўлиши мумкин.

Бошқа турдаги кўрсаткичлар туркумида — ОТМ ахборот-ресурс марказининг ўқув адабиётлари, шу жумладан, электрон китоблар билан таъминланганлиги, электрон ресурслардан масофадан фойдаланишнинг мавжудлиги, ўқув жараёнида ва илмий тадқиқот ишларида ахборот-коммуникация технологиялари воситаларидан фойдаланиш даражаси, интернетда олий таълим муассасаси ҳақида маълум

Dolzarb mavzu

ги нафақат тадқиқотлар натижаларига, балки нашр қилинган электрон материалларнинг сифати ҳам уруғ беради. «Webometrics» рейтингини ҳисоблаганда унинг 50 фоизини Yahoo Search ёрдамида топишган ташқи ҳаволалар сони, 20 фоизини «Google», «Yahoo», «Live Search» ва «Exalead» тизимларида топишган сайт саҳифалари сони, 15 фоизини «Google Scholar» ёрдамида топишган материаллар ва иқтибос(цитата)лар сони, 15 фоизини «Adobe Acrobat» (.pdf), «Adobe PostScript» (.ps), «Microsoft Word» (.doc) ва «Microsoft Powerpoint» (.ppt) форматларида яратилган сайтдаги ҳужжатларнинг сони ташкил этади. 2013 йилнинг январь ойи ҳолатида «Webometrics» сайтида дунё бўйича 21 250та олий таълим муассасасининг вeb-сайтлари рейтингини эълон қилинган. Улар орасида Ўзбекистон Республикасидаги 52та олий таълим муассасаси вeb-сайтларининг рейтингини ҳам берилган.

Давлат тест марказида ОТМларнинг рейтинг баллари ҳисобланади ва натижалар 2014 йилдан бошлаб, ҳар йили 1 мартга оммавий ахборот воситаларида, шунингдек, ДТМ сайтида эълон қилинади.

Тегшили вазирлик ва идоралар тавсияси асосида жалб этилган эксперт-аналитиклар ҳамкорлигида олий таълим муассасаларининг рейтинг натижалари таҳлил қилинади, камчилик ва резервлар аниқланади, шунингдек, кадрлар тайёрлаш даражаси ҳамда сифатини янада ошириш бўйича аниқ тақдирлар ишлаб чиқилади. Рейтинги натижалари асосида Давлат тест маркази олий таълимдаги мавжуд ҳолат ҳақида аналитик маълумот тайёрлайди ва Вазирлар Маҳкамасига қиратади. Рейтинги натижалари паст бўлган ОТМларга ҳукумат тасаруфидан шундай таълим муассасалари бўлган вазирлик ва идоралар томонидан ҳар томонлама ёрдам кўрсатилади.

Ҳозир рейтингни аниқлаш бўйича олий таълим муассасалари томонидан тақдим этилган маълумотлар таркиби, тузилиши ва уларни таҳлил қилиш усуллари ишлаб чиқилган ва улар таълим муассасаларига етказилган. Маълумотларни йиғиш, қайта ишлаш ва Давлат тест марказига тақдим этиш учун 57та олий таълим муассасаси ва уларнинг филиалларида ишчи гуруҳлар тузилган. Ишчи гуруҳларга ректорлар ёки проректорлар раҳбарлик қилмоқда. Олий таълим муассасаларидан 2012 йил ҳолати бўйича йиғилган маълумотлар асосида рейтингни аниқлаш услубини синовдан ўтказиш ишлари олиб боришмоқда.

Хуллас, рейтинг тизими барчага — таълимни бошқарувчи ташкилотлар, олий таълим муассасасининг ўзи, шунингдек, иш берувчи ва, низо-ят, абитуриент ҳамда ота-оналар учун олий таълим муассасаси фаолияти самарадорлигига ҳаққоний баҳо бериш имконини яратди.

Баҳром ИСМОИЛОВ,
Вазирлар Маҳкамаси
хузуридаги
Давлат тест маркази
директори

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РЕЙТИНГИ

ҳолислик ва ошқоралик принципи асосида аниқланади

ўқитиш сифати даражасини, ўқув жараёнида керакли лаборатория ва ёрдамчи асбоб-ускуналардан фойдаланиш даражасини ифодаловчи асосий туркум кўрсаткичлар орқали баҳоланади. Қарорга кўра хориждаги 300та энг яхши олий таълим муассасалари даражаси(PhD)га эга бўлган профессор-ўқитувчилар таркиби ҳисобга олинади. ОТМда ўқитиш сифати талабалар ўртасида ўтказилган сўров натижаларини баҳолаш методикаси асосида аниқланади. Ўқитиш сифати бўйича сўров танлов асосида, ҳолислик таъминланган ҳолда таълим йўналишлари ва мутахассисликлар ўқув режаларига киритилган барча фанлар бўйича ўтказилади. Танлов микдорини аниқлашда статистик тадқиқотларнинг илмий асосланган усулларида фойдаланилади. Сўровни Давлат тест маркази ОТМлар ва тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда ўтказилади. Қарорда рейтингни аниқлаш жараёнида профессор-ўқитувчиларнинг хорижий тилларини ва ахборот-коммуникация технологияларини билиш даражасини аниқлаш белгиланган. Бунинг учун профессор-ўқитувчиларнинг хорижий тиллардан бирини бакалаврият битирувчилари даражасида билиши ҳамда MS OFFICEнинг Word, Excel ва PowerPoint каби дастурларидан фойдаланиш кўникмалари баҳоланади. Шунинг билан керакки, Президентимизнинг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига кўра 2013-2014 ўқув йилидан бошлаб ОТМларда айрим махсус фанлар, хусусан, техник ва халқаро мутахассисликлар бўйича ўқитиш чет тилларда олиб борилади.

берувчилар танлови илмий асосланган статистик қонун-ятлар асосида аниқланади.

ОТМнинг илмий салоҳияти профессор-ўқитувчилар томонидан чоп этилган илмий ишларнинг иқтибослик даражасини, хорижий илмий журналларда нашр этилган мақолалар, интеллектуал мулк объектларига олинган сертификатлар(патентлар)ни, химоя қилинган докторлик диссертациялари ва нашр этилган монографияларни ҳамда илмий тадқиқот ишлари бўйича барча манбалардан тушган маб-лағларни ифодаловчи кўрсаткичлар орқали баҳоланади. Чоп этилган илмий ишлардан иқтибослар даражаси халқаро индекслар маълумотлари бўйича аниқланади. Бу таълим муассасасининг илмий салоҳиятини баҳоловчи кўрсаткичлардан бири бўлиб, профессор-ўқитувчилар салоҳияти қанча юқори бўлса, кадрлар тайёрлаш самарадорлиги ҳам шунча юқори бўлади. Республикаимиз олий таълим муассасаларининг халқаро алоқалари ва уларнинг халқаро тадқиқотлар лойиҳаларидаги иштироки илмий нашрларнинг ва тадқиқотлардан олинган даромадларнинг ортишига ва охири-оқибат таълим муассасаларининг нуфузига ҳам қатъа таъсир этади. Шунингдек, илмий ишларнинг нафақат ўзбек ва рус тилларида, балки хорижий тилларда ҳам кўпроқ нашр қилиниши уларнинг халқаро ахборот гуруҳларининг маълумотлар базасига тушишга олиб келади. Олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари томонидан ўзбек, рус ва бошқа хорижий тилларда чоп этилган материаллардан иқтибослар даражаси «Google Scholar» ва «Web of Science» тизимларининг халқаро индекслар маъ-

мот олиш имконияти, профессор-ўқитувчиларнинг ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида ўқув машғулотларини ўтказишдаги иштироки каби кўрсаткичлар баҳоланади. ОТМнинг нуфузини белгилайдиган кўрсаткичлардан бири — олий таълим муассасасининг интернет тармоғидаги халқаро рейтингидир. ОТМ вeb-сайтнинг хорижий версияларининг мунтазам янгилаб турилиши хориж мамлакатларидан сайтга бўлган му-рожаатларни ва чет эллик талабаларнинг, олимларнинг ушбу таълим муассасасига бўлган эътиборини қучайтиради, янги алоқаларни ташкил этишга, тажриба алмашиш ва ижодий ҳамкорлик асосида олимлар ўртасида норасмий мулоқотни, инновацион лойиҳаларни амалга оширишга имкон беради. Интернетда олий таълим муассасаси ҳақида маълумот олиш имконияти, яъни ОТМ вeb-сайтнинг сифати, олий таълим муассасаси ҳақидаги маълумотлар, нашрлар ва материалларнинг мавжудлиги, фойдаланувчиларнинг электрон сўровлар учун контакт маълумотлари, сайтнинг янгилалиши бўйича кўрсаткич республика олий таълим муассасаларининг интернет тармоғидаги халқаро рейтингини «Webometrics» тизими орқали ҳамда вeb-сайтларга қўйилган талабалар асосида баҳоланади. Жаҳон университети вeb-сайтларининг «Webometrics» бўйича рейтингини (Вебометрикс) Испаниянинг «Laboratorio de Internet» илмий тадқиқот гуруҳи томонидан даврий(ҳар ойда) баҳолаб борилади. «Webometrics» университетларнинг илмий тадқиқотлари бўйича ютуқларини уларнинг интернет сайтларини таққослаш орқали баҳолайди. «Webometrics» рейтинг

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Марҳамат туманида таълим муассасаларида чет тилларни ўқитиш, умумтаълим мактаблари битирувчиларини таълимнинг кейинги bosқичига жалб этиш масалаларига бағишланган илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

Вилоят халқ таълими бошқармаси ташаббуси билан ўтказилган тадбирда туман ва шаҳар халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимлари мудири, умумтаълим мактаблари директорлари, чет тили ўқитувчилари ҳамда мутахассислар иштирок этди.

Тадбир иштирокчилари Президентимизнинг 2012 йил 10 декабрда қабул қилинган "Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори ижросини таъминлаш, чет тилларни ўқитиш бўйича илгор усуллари жорий этиш, хорижий тилларни ўқитишни сифат жиҳатидан юқори bosқичга кўтариш ва самарадорлигини ошириш юзасидан тумандаги бир қатор умумтаълим мактабларида йўлга қўйилган ишлар билан яқиндан танишди.

Семинарда умумтаълим мактабларида ўқитиш сифати ва самарадорлигини ошириш, тарбиявий ишлар, ҳудудни ободонлаштириш, битирувчиларни таълимнинг кейинги bosқичига жалб этиш, "Оила-маҳалла-мактаб" ҳамкорлигини янада мустаҳкамлаш борасидаги ишлар юзасидан ўзаро тажриба алмашилди.

❖ Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университетида "Китоб — маърифат булоғи" деб номланган кўргазма-ярмарка бўлиб ўтди.

Қорақалпоғистон Ёзувчилар уюшмаси, Ўзбекистон Фанлар академиясининг Қорақалпоғистон Республикаси бўлими, республика ахборот-ресурс маркази, "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳудудий кенгаши ҳамкорлигида ташкил этилган тадбирда университет ўқитувчилари ва ёшлар илмий ва бадий адабиётларини ўз ўқувчиларига етказиш, талабалар ўртасида китобхонлик маданиятини ошириш, китоблар байрами ташкил этиш масалаларига эътибор қаратилди.

— Ҳозир кўплаб ёшларимиз ахборот технологияларининг имкониятларидан фойдаланиб, ўзларига керакли маълумотларни асосан интернетдан олаётди, — дейди талаба Муқаддас Аллабергенова. — Бу ҳар томонлама қўлай бўлса-да, китоб мутлоаси чоғида ўқувчида воқеаларни мушоҳада этишга қийин, ҳоҳиш қилинишни унутмаслик лозим. Бугунги кундаги ёшлар яримаркасига ўқилган илмий ва бадий адабиётлар талабаларда китобга қизиқишни ошириши шубҳасиз.

Тадбирда "Китобсеварлар" танлови ғолиблари муносиб тақдирланди.

❖ Кўқон шаҳрида замонавий Ёшлар маркази фойдаланишга топширилди.

Шаҳар кўрқига кўрк қўйган муқашам саройда ёшларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, дунёқарашини кенгайтириш, интеллектуал ва ижодий салоҳиятини юксалтириш ҳамда касб-хунар ўрганиши учун барча шароитлар яратилган.

Марказда ёшлар хорижий тиллар, ёш журналистлар, миллий чолгу асбоблари, ижтимоий лойиҳалар, компьютер саводхонлиги тўғрисида, шунингдек, "Ёш тадбиркорлар", "Бунёдкор ёшлар" клубларида ўз билимларини ошириши, истеъдодини намоён этиши, танлаган йўналишни бўйича янгиликлардан хабардор бўлиши мумкин. "Ёш оналар мактаби" эса қизларни оилавий ҳаётга тайёрлашга хизмат қилади.

Марказ таркибига кирувчи заллар турли махлислар, маданий, маънавий-маърифий тадбирлар ўтказишга, бадий ҳунармандчилик, амалий ва тасвирий санъат, ҳайкалтарошлик асарлари кўргазмаларини намоиш этишга мўлжалланган.

❖ Навоий шаҳрида "Биз — бир жамоа, биз — бир оиламиз" шиори остида ёшлар акцияси ўтказилди.

"Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси, "Келажак овози" ёшлар ташаббуслари маркази, Республика "Аёллар кенгаши" жамоат бирлашмаси, "Хаёт учун" кўрак беги саратони миллий уюшмаси ва вилоят ҳокимлиги ҳамкорлигида ташкил этилган мазкур тадбир доирасида вилоятдаги олий таълим муассасалари, академик лицей, касб-хунар коллежларида семинар-тренинглар уюштирилди. Баҳс-мунозара тарзида ўтган машғулотларда журналистика, ахборот технологиялари, тадбиркорлик ҳамда чет тилларни ўрганишга қизиқувчи ёшлар ўзаро фикр алмашди.

"Биз — бир жамоа, биз — бир оиламиз" акцияси давомида етти минг нафардан зиёд ёшлар "Хаёт учун!" хайрия марафонида иштирок этди. Марафон қатнашчилари шаҳар кўчалари бўйлаб уч километр масофани босиб ўтдилар.

Шу кун 12 минг ўринли стадионда ўтказилган "Хаёт учун!" хайрия футбол-шоуси вилоят ёшларида ватанпарварлик, мамлакат ва халқ тақдирига дахлдорлик туйғусини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Акция ёш эстрада хонандалари ва турли кўрик-танловлар совриндорлари иштирокидаги концерт дастури билан аяқланди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

«Bankexpro—2013» кўргазмасига марҳамат

Шу йилнинг 10-11 апрель кунлари пойтахтимиздаги «Ўзқўғазма савдо» марказида банк технологиялари, ускуналари ва хизматлари VI аънавий миллий кўргазмаси бўлиб ўтди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари, Бюджет ва иқтисодий ислохотлар қўмиталари, Ахборот технологиялари корхоналари ва ташкилотлари ассоциацияси ва Германия халқаро ҳамкорлик жамияти томонидан ташкил этилган кўргазма олдидан матбуот анжумани ўтказилди.

Анжуманда таъкидланганидек, «Bankexpro—2013» кўргазмасида иштирокчилар банк-моллия тизими ютуқлари ва истиқ-

болдаги ривожланиш йўналишлари, шунингдек, кредитлаш шартлари, механизмлари ва бошқа молиявий хизматлар кўрсатиш тартиблари, замонавий технологиялар ва хизматлар билан яқиндан танишдилар. Шунингдек, бу йилги кўргазманинг асосий йўналиши «Обод турмуш йили» давлат Дастурига кўра кичик бизнес ва оилавий тадбиркорлик субъектлари, ёш оилалар, касб-хунар

коллежлари битирувчиларига, уй моҳиятини энгиллаштириш мақсадида хотин-қизларга тақлиф этилаётган банк хизматлари бўйича маълумот ва масlahатлар беришга қаратилади. Кўргазмада мамлакатимизнинг барча тижорат банклари, Лизинг берувчилар ассоциацияси, етакчи суғурта ва ахборот технологиялари компаниялари ҳам ўз махсулотлари ва хизматлари билан иштирок этади.

Эътиборлиси, олий ўқув yurtлари ва касб-хунар коллежларининг айна шу йўналишда ўқишни тамомлаётган битирувчилари учун ишга joylashish имконияти ҳам яратилади.

АББОР УМАРҚУЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Қонун устуворлиги —

таълим сифати ва самарадорлиги асоси

Фаргона ВПҚТМОИДА «Қонун устуворлиги — таълим сифати ва самарадорлиги асоси» мавзусида амалий ўқув-семинар ўтказилди. Икки кун давом этган ўқув-семинарда вилоят адлия бошқармаси, прокуратура, фуқаролик ва жиноят ишлари бўйича судлари, ички ишлар бошқармаси ва килларининг мавзуга доир маърузалари тингланди.

Анжуманда вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи З.Тешабоев таълим тизимида амалга оширилаётган ислохотлар, устувор вазифалар ҳақида маъруза қилди.

Seminar

— Ўқув-семинар биз учун жуда фойдали бўлди, — дейди Қўштепа тумани ХТМФМТЭБ мудири Алишер Тожиев. — Икки кун давомида жуда кўп ҳуқуқий билимларга эга бўлдим. Семинардан кўзланган мақсад ҳам таълимга доир меъёрий ҳужжатлар билан тўлиқ танишиш, муассасалардаги ишларни меҳнат қонунчилигига катта амал қилган ҳолда ташкиллаштириш, иштирокчиларни қонунчилигимиз асослари, уларга киритилган ўзгаришлар ва қўшимчалар билан хабардор этишдан иборат эди.

Баҳодиржон ШОКИРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Инглиз тили машғулоти

унга барча фан ўқитувчилари жалб этилмоқда

Зомин туманидаги 60-умумтаълим мактабида фан ўқитувчилари учун ўқув-амалий дарслар ташкил этилмоқда.

Машғулотларда табиий ва аниқ фанлар ҳамда бошланғич таълим ўқитувчилари гуруҳлари бўлиган ҳолда қатнашмоқда. Инглиз тили фани ўқитувчиси Гахвар Бойбекова ҳамкасб-ларига инглизчада ўқиш, ёзиш,

санаш ва талаффуз меъёрларини ўргатмоқда.

Келгуси ўқув йилига қадар барча ўқитувчиларда оддий мулоқот қўникмаларини шакллантириш кўзда тутилган, — дейди мактаб директори ўринбосари Мавлуда Тожиева. — Навбатдаги тренинглар услубий бирлашмалар кесимида она тили, рус тили, эстетика йўналишидаги фанлар ҳамда жисмоний тарбия ўқитувчилари ва синф раҳбарлари учун алоҳида гуруҳларда ташкил этилади.

АБДУСАТТОР СОДИКОВ,
«Ma'rifat» мухбири

«Ақлга билим — қалбга маънавият»

Навоий вилоят педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтида ушбу шиор остида семинар ташкил этилди.

Тадбирда асосий эътибор «Маънавият — инсоннинг куч-қудрат манбаи», «Таълимга оид янги қонунлар моҳияти», «Бола ҳуқуқлари тўғрисида»-ги қонун ижроси, «Мактабда маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш» каби мавзуларга қаратилиб, директорларнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосарларига таълимга оид меъёрий ҳужжатларнинг маз-

мун-моҳияти мутахассислар томонидан тушунириб берилди. Семинарда вилоятдаги барча умумтаълим мактабларидан 198 нафар директор ўринбосари қатнашди. Вилоятдаги маънавий-маърифий ишлар энг яхши ташкил этилган мактаблардаги тажрибалар жонли лавҳалар ва слайдлар орқали намоиш этилди.

Гулбаҳор ХАСАНОВА,
шу институтнинг «Психология ва таълим менежменти асослари» кафедраси мудири

Мураккаб фанларни ўрганамиз

Тошлоқ туман ХТМФМТЭ бўлими ташаббуси билан «Мураккаб фанларни ўрганамиз» мавзусида физика, кимё, биология фанларидан 3-, 5-, 12-умумтаълим мактабларида ҳудудий, 1-умумтаълим мактабида эса туман миқёсида семинар ўтказилди.

Тадбир доирасида энг яхши очик дарслар танлови ҳам ташкил этилди. Очик дарслардаги лаборатория машғулотида янги ахборот ва

педагогик технологиялардан фойдаланилди.

Танлов натижаларига кўра, физика фанидан 12-мактаб ўқитувчиси Н.Холматова, кимё фанидан 11-мактаб ўқитувчиси Н.Жўраева, биология фанидан 9-мактаб ўқитувчиси А.Абдуллаева, география фанидан 9-мактаб ўқитувчиси С.Икромов ва ғолиб деб топилди.

Р.ЎРИНОВ,
методист

Юнусобод туманидаги мактабларнинг бошланғич синф ўқитувчилари ва ўқувчилари иштирокида фестиваль бўлиб ўтди.

Ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш, илмий ва ижодий салоҳиятини ривожлантириш мақсадида ташкил этилган тадбирда ўқувчилар чизган расмлар ва қўл меҳнат намуналари кўргазмаси ҳам ўтказилди. Ёш музикачилар ва спорт тўғрисида аълоларнинг бадий чиқишлари тадбир меҳмонларида катта таассурот қолдирди.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

ОТА-ОНАЛАР МАЖЛИСИ

интерфаол услубда, қизиқарли тарзда ўтсин

Ота-онаси ҳамроҳлигида мактаб томон йўл оларкан, муқаддас маскан остонасида болакайни ажиб ҳаяжон босди. Жилмайиб турган устоzi митти кўлчасидан тутиб, ичкари етаклади. Энди у бугундан бошлаб ўқувчи, ота-она ва ўқитувчи ўртасидаги мустаҳкам ришта...

Ота-она эрта тонгда фарзандини таълим масканига йўлларкан, келажакда етук инсон бўлишини орзу қилганча ортидан кузатиб қолади, хулқ-атвори, ўзлаштиришини назорат қилиб боради. Аммо баъзилар боланинг таълим-тарбияси фақат устозга ёки ўқув муассасасигагина боғлиқ эмаслиги, бирдамлик зарурлигини унутиб, бу заворли вазифани мактаб гарданига юклаб қўя қолишади. Ваҳоланки, оила ва мактабнинг мустаҳкам ҳамкорлигисиз бола иқтидорини юзага кичиратиш қийин. Айни ҳамкорликни жонлантиришда ота-оналар мажлиси алоҳида ўрин тутати. Уларда иштирокчилар фарзандининг дарсларни ўзлаштириши, ахлоқ-одоби, атрофдагилар билан муомаласи ҳақида маълумот олади, боласини бошқа ўқувчилар билан, ўзини эса ота-оналар билан таққослаш, хулоса чиқариш имконига эга бўлади. Демак, бу тadbирни ота-она ҳам, ўқитувчи ҳам таълим-тарбия жараёнига оид барча муаммоларни биргаликда ҳал этишнинг қулай фурсати деб билиши зарур.

Умумтаълим муассасаларида одатда ота-оналар мажлиси умуммактаб ҳамда синф миқёсида ўқув йили бошланиши олдидан ва ҳар чорак якунида ташкил этилади. Умумий йиғилишда тарбиявий ишларнинг бориши ва чорак якунлари муҳокама қилинса, синф мажлисларида ички тартиб-қондалар, умумжамоа ижтимоий меъёрларига риоя этиш ҳолати, юзага келган зиддиятлар таҳлил этилади, истиқболдаги режалар кўриб чиқилади. Фанларни ўзлаштиришда, жамоатчилик ишларида алоҳида ўрнатилган бўлаётган ўқувчиларнинг ота-оналари рағбатлантирилади.

— Мажлисида ота-оналар фикрини ўрганиш мақсадида "Сиз ўз фарзандингизни қай даражада биласиз?" мавзусида сўровнома ўтказамиз, — дейди Учтепа туманидаги 297-мактаб директори Зулхумор Азимова. — Унга ўғлингиз ёки қизингизнинг ўзлаштириш даражаси сизни қониқтирдими, фанларга муносабати қандай, кимлар билан дўстлашган, атрофдаги муҳитнинг салбий таъсири сезиладими, ўқув маскани жамоасига эътирозингиз, талабларингиз борми қайи, кимлар киритилади. Сўровнома натижалари таҳлилий ва ота-оналар билан суҳбатдан келгусида таълим-тарбияда нималарга эътибор қаратишимиз лозимлиги равшан бўлиб қолади.

Воёга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарлик, ғиёҳвандлик каби иллатларнинг олдини олиш, маънавий иммунитетни шакллантиришда ҳам ота-оналар мажлисининг аҳамияти катта.

— Ота-оналар йиғилишларида маҳалла фаоллари, ички ишлар ходимлари, психолог, тумандаги касб-ҳунар коллежи ва академик лицейлар вакиллари ҳам жалб қиламиз, — дейди Юнусобод туманидаги 97-мактаб директорининг ўқув-тарбия ишлари бўйича ўринбосари Камола Мақсудхонова. — "Умид", "Ўзбекистон" маҳалла фуқаролар йиғинлари мутасаддилари оилалар билан ишлашда қўлидан келган ёрдамни аямасди. Ички ишлар ходимлари эса воёга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш бўйича тайёрлаб келган маълумотлари, видеооликлари асосида ота-оналарга тушунчалар беради. Мактабимизда туман ИИБ назоратида турадиган ўқувчилар йўқлиги ҳам ҳамкорлигимиз тўғрисида. Касб-ҳунар коллежлари ҳамда академик лицейлар вакиллари эса қизиқарли роликлар орқали таълим муассасаси ҳақида атрофлича маълумот беришади. Ота-оналар ўзларини қизиқтирган саволларга жавоб олишади. Бу, албатта, ёшларимизнинг муносиб касб танлашида муҳим ўрин тутати.

Кўтариладиган масалалар қанчалик долзарб бўлмасин, ўзига хос таъсирчан услублардан фойдаланилмаса, мажлисдан қутилган натижага эришиш қийин. Фақатгина маъруза шаклидаги тadbирлар иштирокчиларни зерикитириши табиий. Хўш, тadbирни юқори савияда, барчанинг тўлиқ ва фаол иштирокида ўтказиш мумкинми? Албатта. Бу борада мактабларда етарли тажрибага эга мутахассислар тайайгина. Улардан бири — Жиззаб шаҳридаги 17-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Барногул Эгамбер-

вазифаларини бажариш ва бўш вақтини қандай тақсимлаш лозимлиги, дарсда фаол ўқувчи-га айланишида ота-онанинг ўрни ҳақидаги саволларга жавоб излашди. Бу билан муаммо сабабларини аниқлаб, масалаларга оидинлик киритишга йўл очилди. Ота-оналар ўзларини оқлаш учун баҳона тўқашга эмас, фарзандлари тарбиясини яхшилашга оид баҳс-мунозараларга киришиб кетди. Шундан сўнг гуруҳлардан махсус қозғаларга тарбияли ўқувчининг билими, одоби, дунёқараши, шунингдек, болада ижобий хусусиятлар шаклланишида ота-онанинг роли борасидаги фикрларини ёзиш ва ҳамлаш сўралди. Топшириқ учун ажратилган 7—10 дақиқадан сўнг гуруҳлар тайёрлаган материалларини навбати билан йиғилганлар эътиборига ҳавола этди.

Шундан сўнг муаммоларни ўқувчининг белгилари (дангас, уйқучи, ўқишга қизиқмайди, бетга чопар, баҳоначи, ёлгончи ва бошқа) ҳақида ҳам худди шундай тренинг ўтказилди. Бу ўқитувчи ота-оналар билан фикрларини яқин бўлиш имконини берди. Муаллима ўқувчилар характери ёзилган қозғаларни аралаштириб, гуруҳларга тарқатди ва ҳар бир иштирокчидан қозғалардаги "муаммоларни ўқувчи" табиатида хос қусурни танлаб, махсус жадвални тўлдиришни сўради. Ота-оналар шартни қуйидаги жадвал шаклида бажаришди:

Муаммолар ўқувчи табиати	Сабаблари	Бартаф этиш чоралари
Дангаса (ўқишга нисбатан), топшириқларни вақтида бажармайди.	Уйда аниқ тартибда дарс тайёрлашга ёки вақтиний тартибли ташкил этишга одатланмаган, ота-оналар бунга кам эътибор қаратган...	Педагог боланинг уй шароитини, қизиқишларини ўрганиши, ота-оналар эса фарзандини назорат қилиши лозим...

оналар «Баҳор», «Ёз», «Қиш», «Куз» гуруҳларига бўлиб олинди ва тренинг учун тайёрланган айлана стол атрофига чорланди. Сўнг «Ақлий ҳужум» усулидан фойдаланиб, ота-оналарнинг тарбияли ва муаммоларни ўқувчилар ҳақидаги фикрларини сўралди. Катнашчилар тарбияли ўқувчининг хусусиятлари, уй

Кейин ота-оналар тарқатма жадвалга ёзган фикрларини навбатма-навбат ўқиб-эшиттириб мулоҳазаларини баён этишди. Ноодатий услубдаги машқлар нихоясига етган, умумий муҳокамага ўтибди...

— Авваллари ота-оналарга фарзандининг камчиликларини айтсам, жаҳли чиқар ва ҳимоя-

лаишга ўтишар эди, — дейди Барногул опа. — Бу гал барча машғулотларни ўзлари бажариб, тарбияда йўл қўйган камчиликларини билиб олишди, бошқалар билан фикр алмашиб, келгусида нималарга эътибор бериш лозимлигини тушуниб етишди. Уйлайманки, ота-оналар мажлисини биз қанча юқори савияда ўтказсак, иштирокчилар кетган вақтига ачинмайди. Кейинги йиғилишларга келишни ҳам қанда қилмайди.

Ноанъанавий тadbир иштирокчиларга ҳам манзур бўлганини гап-сўзларидан билиб олдик.

— Ноодатийлиги боис бошида мажлис менга бироз эриш туюлди, — дейди катнашчилардан бири Анварот Ортоқбоева. — Лекин биз учун жуда фойдали бўлди. Тренинг чоғида ўғил-қизларимиздаги биз эътибор бермай қўйган камчиликлар, уларни қандай йўқотиш ҳақида боз қотиришга тўғри келди. Гоҳида болаларимиз тақдирига устозларни биздан кўра кўпроқ қийғуратганидан, очиги, бироз хижолат бўлдим...

Дарҳақиқат, бугунги кунда ўқув самарадорлигини ошириш учун дарс ўтиш методикасига, педагоглар малакасига, умуман, таълим сифатига талаб ортиб бораётганидек, турли тadbирлар, хусусан, ота-оналар мажлисини ҳам қизиқарли, интерфаол тарзда ташкил этиш

замон талабига айланаётган. Бинобарин, мактабда оилаларнинг яқин ҳамкорлигисиз ёшлар таълим-тарбиясида қутилган натижага эришиб бўлмаслиги барчамиз учун кундай равшан.

ҒОЛИБ БАХРОМОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Майрифат МАВЛОНОВА,
ЎЗДЖТУ талабаси

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР

ўқувчиларнинг қизиқиш ва иқтидорини юксалтирмоқда

Бугун таълим муассасаларида яратилган замонавий шароитлар ўқитувчиларнинг назарий билимларини амалиёт билан уйғун ҳолда олиб боришга, ўқувчиларнинг эса фанларни пухта ўзлаштиришга замин яратмоқда.

Пойтахтимиздаги 268-мактабда ҳам педагоглар жамоаси бундай имкониятлардан унумли фойдаланиб келмоқда. Бунда ўқувчиларнинг ўзлаштириши ва қизиқиши ҳам ортиб бораётгани кузатишмоқда. Жумладан, физика фанидан «Еруғлиқнинг табиий ва сунъий манбалари» мавзусини ўтар экан ўқитувчи Муножат Тўхтаева 6-синф ўқувчиларига ўқув-лаборатория ишлари орқали ўшбу мавзунинг аҳамиятини қизиқарли ҳаётий мисоллар ёрдамида тушунтириб берди. Машғулот давомидида саволларга ҳам аниқ жавоб бериб берди.

Кимё фани ўқитувчиси Дилфуза Собирова ҳар бир мавзунинг кўргазмали воситалар асосида олиб борилишига алоҳида аҳамият қаратади. Ўқитувчи 8-синфларга «Фтор, бром ва йод» мавзусини тушунтириб, ўшбу кимёвий элементлар иштирокидаги реакцияларни ўқувчилар кўз ўнгига намойиш этиб берди.

Замонавий синфхоналарда машғулотларнинг ҳар бир жараёнини синковлик билан кузатиб, онига муҳрлаб бораётган ўқувчилар келажакда академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ҳам намунали ўқиб ўқиш иқтидорларини юксалтиришлари, шубҳасиз.

МУХБИРИМИЗ
А.ҲАЙДАРОВ олган суратлар.

ЭЛЕКТРОН МАНБАЛАР

чет тилини ўқитишда жуда қўл келади

Халқимизнинг «Тил билган — эл билади» деган нақли чуқур маъмуриятга эга. Бу ҳикматнинг ҳамма замонларда ҳам долзарблигини йўқотмай келадигани маърифатпарвар халқимиз донишмандлигининг яна бир ёрқин далилидир. Президентимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизimini янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори эса аниқ масалада мамлакатимизда янги даврни бошлаб берди, десак муболага бўлмайди.

Мени кувонтирадигани — ўқувчиларимиз тил ўрганишга жуда қизиқади, бу бизнинг биринчи ютуғимиздир. Ўқувчилардан талаб қилинадигани эса, ана шу қизиқишни янада кучайтириш, болаларга чуқур ва миллий менталитетимизга хос билим беришдир. Бунинг учун мукамал, қизиқarli методик манбалар ва уларни ўқувчи онгига сингдиришда муҳим аҳамият касб этадиган педагогик маҳорат керак бўлади. Қолаверса, дарсда ҳамманинг эътиборини бир мақсадга қаратишда, ўқувчи қалбини забт этишда ижодкорлик муҳим аҳамият касб этади.

Хорижий тилларни ўрганиш завқли жараён. Хусусан,

АКТ воситалари ҳамда инновацион услублар ёрдамида дарс ўтишнинг гашти ўзгача. Интернетдан самарали фойдаланиш ҳам таълим самардорлигига эришишнинг муҳим талабга айланди. Бой электрон манба — «ZiyoNET» ахборот таълим портали ҳар бир фан ўқитувчисининг бу борадаги эҳтиёжини таъминлай олади.

Тил ўқитишда тинглаб тушуниш кўникмасини ривожлантиришнинг аҳамияти кат-

та. Бунда лингафон муҳим вазифани ўтайди. Лингафон тингловчи онгига эшитилаётган ахборотни аниқлик билан етказиб беради. Бундан ташқари, мультимедиа проектори, кадаскоп ва компьютер ҳам энг зарур техник воситалар саналади. Мамлакатимиздаги деярли барча мактаблар бу каби замонавий ўқув-техник хизмлар билан таъминлангани эса, албатта, қувонарлидир.

Одатда инглиз тили алиф-

босини видеоролик ёрдамида ўргатаман. Чунки, алифбо ўқувчида илк таассуротни уйғотди, онгиди бир умрга қолади, унинг келгуси қизиқишини белгилайди. Бу борада «ZiyoNET» порталидаги utube.uz сайтининг мавзулаштирилган видеороликлари қўл келмоқда.

Луғатни бойитиш ва уни ёдда сақлаш учун электрон дарсликлар таркибига кирувчи хотира ўйинларини машгулотларга татбиқ этаман. Ўқилган машқлар ҳар бир дарснинг лексик бирликлари эсда сақлаб қолишга ёрдам беради.

Таъкидлаш лозимки, айрим мавзуларни шунчаки оғзаки тушунтиришнинг ўзи кифоя қилмайди. Масалан, 9-синфдаги «Political parties» бўлимини слайдларсиз ўтиб бўлмайди. Дарс слайдлар ёрдамида ташкил этилганда мавзунинг лексик, грамматик жиҳатлари ҳамда ўқувчи етказилиши лозим бўлган масалага алоҳида-алоҳида ёндашиш имкони юзага келади.

Ўтилган мавзуларни такрорлаш ва тинглаб тушуниш кўникмаларини ривожлантиришда эса «Worksheet» усули самаралидир. Бунда мавзуга боғлиқ бирор-бир матн, диалог, шеър, кўшиқ танлаб олинади. Унга мос равишда ўқитувчи «Worksheet», яъни машгулот қоғози ишлаб чиқади. Ўқувчи тинглаб турган ҳолда машқларни бажаради. Бундай тажриба ўз ичига қатор кўникмаларни қамраб олган бўлиб, чет тилини ўрганиш сифатини таъминлайди.

Ҳар бир муҳим мақсад босқичма-босқич амалга оширилади. Самарали яқун эса мукамал режа ва аниқ механизмни талаб этади. Ишонч билан айтишимиз мумкинки, Президентимиз қарори ижросини таъминлашда ўз касбимизга сидқидилдан ёндашиб, янгидан-янги методик кашфиётлар қилиб, модернизацияланаётган таълим жараёни билан ҳамоханг равишда педагогик маҳоратимизни ҳам ошириб борсак, шубҳасиз, қўзлаган мақсадларимизга етамиз.

Раъно БОЙБЎТАЕВА,
Бекобод шаҳридаги
16-умумтаълим
мактабининг
инглиз тили фани
ўқитувчиси

Tajriba

Бугунги кунда ўқитувчилар асосий вазифаларидан бири ёшларни ижодий мушоҳада юритишга ўргатишдир. Бўлоқбоши туманидаги 11-умумтаълим мактабининг математика фани ўқитувчиси Одинахон Асадуллаева ўз фаолиятида бунга алоҳида эътибор қаратиб келмоқда. Унинг ҳар бир машгулоти ноанъанавий усулларда олиб борилаётгани ўқувчилар ўзлаштиришида ўз самарасини кўрсатмоқда.

Муаллима 1—4-синф ўқувчиларининг дарсга, фанга қизиқишини оширишда қуйидаги методлардан фойдаланади:

«Аралаш сон» ўйини қондасига кўра, ўқувчилар «Бутун сон», «Касрнинг сурати» ва «Касрнинг махражи» деб номланган уч гуруҳга бўлиниб, доира шаклида терилган стуллардан жой олади. Марказда турган бошловчи бирор гуруҳ номини айтиши билан гуруҳ аъзолар ўз ўринларини алмаштирадilar. Бош-

ган вақтда ўз савол-жавобларини тайёрлаб бўлган, «дастури»ни намойиш этишади.

Намуна. Журналист: — «Бугунги меҳмонимиз «Геометрия» олампидан ташриф буюрган «Тўғри тўртбурчак» жаноблари. У билан яқиндан танишиш мақсадида бир неча саволлар билан мурожаат қиламиз: Айтингчи, сиз жамиятда қандай макъага эгасиз?

Тўғри тўртбурчак: — Чиройли ва кўркем иморатларни тиклаш, китоб, дафтар каби ўқув қуролларини ишлаб чиқаришда мендек жозибдор шаклдан кенг фойдаланадилар.

Журналист: — Хоссаларингиз ҳақида кўпроқ билмоқчи эдик.

Тўғри тўртбурчак: — Қарама-қарши томонларим тенг. Барча бурчакларим тўғри бурчакдан иборат, диагоналлари тенг ва кесишган нуқтасидан тенг иккига бўлинади...

Ўқувчиларнинг меҳнат фаолиятини тиклаш,

САМАРА ҚАМРОВГА БОҒЛИҚ

Ривожланишида камчилик бор болаларни тарбиялаш, реабилитация қилишда махсус таълим муассасаларининг ўрни беқийс. ЮНЕСКО маълумотларига кўра, жахон миқёсда турли жиҳатдан имконияти чекланган ногирон болаларнинг учдан бир қисмигина махсус таълим-тарбияга жалб қилинган.

Мамлакатимизда «Таълим тўғрисида»ги қонуннинг 23-моддасига кўра, жисмоний ёки нишда нуқсон бора, вақт даволалишига ўсмирларни ўқитиш, даволаш учун ихтисослаштирилган таълим муассасалари ташкил этилган.

Ногирон болаларни аниқлаш ва уларни таълим муассасаларига жалб этишда муассаса ўқитувчилари, тарбиячилари олдида айрим муаммолар мавжуд. Жумладан, ўз фарзандларининг муаммоларидан уялиб, уларни уйда парваришлаётган ёки муассаса шарт-шароитини тушунмасдан бирёклама хулоса чиқараётган ота-оналар учраб турибди. Шу боис маҳалла фуқаролар йиғинларида дефектологлар, тиббиёт ходимлари билан учрашувлар ташкил этиш мақсада мувофиқдир. Мутахассислар фуқароларга боладаги жисмоний-руҳий нуқсонларнинг келиб чиқиш сабаблари, уларнинг олдини олиш чора-тадбирлари, ногирон болаларни таълимга жалб этишнинг аҳамияти ҳақида етарлича маълумот бериши зарур.

Ижтимоий ҳимояга муҳтож ўғил-қизларни таълимга жалб этишда ўқитувчи-мутахассисларнинг оғзаки нутқи бой, тушунтириш қобилияти кучли бўлиши, ҳар қандай вазиятда оқилана қарор қабул қила олиши, ўз соҳасини чуқур билиши талаб этилади. Ўқитувчи-мураббийлар бевосита фаолиятига тааллуқли ўқув қуроллари, жумладан, кўзи оғиз ва заиф кўрувчи ўқувчиларнинг ота-оналарига тушунча бериш мақсадида прибор грифелларни, кар болалар учун эса имо-ишора нутқи китоби билан таъминланган бўлиши лозим.

Тарғибот ишлари самарадорлигини оширишда муассасадаги шарт-шароитлар, педагогик жамоанинг фаолияти акс этган видеоролик тайёрлаш сигналдан усуллардан саналади. Тарбияланувчиларнинг ота-оналаридан олган интервюлар, болаларнинг дастлабки ҳолати ва кейинчалик эришган ютуқлари ҳақидаги лавҳалар ҳам тушунтириш ишлари таъсирчанлигини кучайтиради. Ота-оналарга махсус мактабдаги ўқув жараёни, тарбиявий тадбирлар, коррекцион таълим билан боғлиқ суратлар альбомы ҳам кўрсатилса, нур устига нур.

Махсус таълим муассасалари фаолияти ҳақидаги мақола ва лавҳалар газета-журнал, радио ва телеканалларда мунтазам равишда ёритиб борилиши кенг жамоатчилик билан алоқани мустаҳкамлашга хизмат қилади. Бир сўз билан айтганда, имконияти чекланган болаларни мустақил ҳаётга ҳар томонлама тайёрлаш, илоҳи борица соғлигини тиклаш, интилишларини қўллаб-қувватлаш йўлидаги саъй-ҳаракатларимиз самараси, энг аввало, уларни махсус таълимга янада кенгроқ жалб эта оlishимизга боғлиқ. Бунинг учун педагогик жамоалардан фақат мавжуд тажрибалар билангина чекланиб қолмай, илгор хориж тажрибаларини ҳам ўрганиб, фаолиятига татбиқ этиш талаб этилади.

Мадина ПЎЛАТОВА,
ЖДПнинг дефектология йўналиши талабаси

ДАРСДА ФАОЛ ЎҚУВЧИ

ўзлаштиришда ҳам юқори натижаларга эришади

ловчи ҳам пайтдан фойдаланиб, жойини ўзгартиради. Энди у бошқа гуруҳ номини айтиди ва бу сафар ўша гуруҳ аъзолари ўрин алмашади. Натижада кимдир марказда қолади. Марказда турган ўқувчи «Аралаш сон» деса, ҳамма ўрин алмашиши керак. Сўнгра биттадан стул олиб ташланади. Ким жой эгаллаш олмаса, ўйиндан чиқади. Ўқувчилар шундай жойлашиши керакки, натижада аралаш сон ҳосил бўлиши лозим.

«Хотиранинг синаб кўр» чигилёзда машқда ўқувчилар доира шаклида туради. Навбати билан бирор рақам ва унинг хусусиятини айтиди. Кейинги ўқувчи айтилганларни такрорлаб, қўшимча равишда янги рақамни таърифлайди. Масалан, биринчи ўқувчи: 2—жуфт сон; иккинчи ўқувчи: 2—жуфт сон, 3—тоқ сон; учинчи ўқувчи: 2—жуфт сон, 3—тоқ сон, 17—тоқ сон... ва ҳоказо. Ўйин шу тариқа давом этади.

Мазкур машқда геометрик шакл номлари ва математик атамалардан ҳам фойдаланиш мумкин. Ўйин хотирани мустаҳкамлайди ҳамда оғзаки нутқни ривожлантиради.

«Сўхбат-интервью» ўғил-қизларни мустақил фикрлаш, мулоҳаза юритишга ундайди, муомала маданиятини шакллантиради. Бу ўйин ёрдамида уй вазифасини сўраш орқали ўтилган дарсни мустаҳкамлаш мумкин. Математика ва геометрия фанларига оид таъриф, теорема, формулаларни қуруқ ёдлаш эмас, балки уларнинг моҳиятини тушунишга ёрдам беради. Бунда ўқувчилар жуфтликларга бўлиниб, журналист ҳамда интервью берувчи (респондент) ролга тақлиф қилинади. Ахратил-

чарчоғини ёзиш, кайфиятини кўтариш, дам олдириш учун «Балиқ оғзи» номли ҳаракатли, интерфаол ўйинлардан фойдаланиш мумкин.

Машқда ҳар бир ўқувчи ўтилган мавзулар юзасидан биттадан савол ёки мисолни варақчага ёзиб, қоғоз қистирғич (скрепка) билан маҳкамлайдилар. Ўқитувчи қорғочларни махсус қутига солиб, аралаштиргач, болалар магнит боғланган қармоқ билан биттадан саволни тортиб, унга жавоб берадилар. Шу тариқа ўқувчилар ўзлари овлаган «балиқ» саволларига жавоб бериб, билимларини синовдан ўтказишади.

— Бундай ноанъанавий усуллар мамлакатимизнинг турли ҳудудларидаги тажриба-тадқиқот майдонларидан синовдан ўтган, — дейди Одинахон Асадуллаева. — Ҳозиржавоблик, аниқлик ва мулоҳазакорликни талаб этадиган методлар дарс сифатини ошириш билан бирга, ўқувчиларнинг билим доирасини кенгайтиради, тафаккурини бойитилади. Машгулотлар натижасида йигит-қизларнинг мантӣқий фикрлаш қобилияти ривожланиб, воқеа-ҳодисаларга мустақил муносабат билдира бошлаганини шахсий тажрибамада кўзатишим.

Албатта, ҳолва деган билан оғизга чучмайди. Ўқитувчи изланувчан, ўз фанига доир сўнгги аниқликлардан бохабар, замон билан ҳамнафас, илгор педагогик кўникма ва малакага эга бўлмас экан, замонавий дарс услублари ҳам қутилган натижани бериши қийин. Бу ўринда педагог ижодкор ва фидойи бўлмоғи зарур.

Орифжон СИДДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

2013-yil — Obod turmush yili

Халқимизда одамларни баҳамжиҳатликка, ўзаро аҳилликка ундайдиган маҳалланинг мавқеи ва нуфузи ҳар доим баланд қўйилган. Айниқса, истиқлол йилларида маҳалланинг роли янада ошиб, таъсир доираси кенгайди. Мазкур ижтимоий институтнинг ҳаётбахш кучидан фойдаланишга давлат миқёсида эътибор қаратила бошлади. Вазирлар Маҳкамасининг “Баркамол авлодни тарбиялашда оила институти ва фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори айнан шу мақсадда қабул қилинган. Қарорга мувофиқ, “Маҳалла” хайрия жамоат фонди республика бошқаруvinинг чора-тадбирлар режаси қабул қилиниб, ижроси таъминланмоқда.

ОИЛА — МАҲАЛЛА — МАКТАБ

улар ёшлар таълим-тарбияси йўлида биргаликда иш олиб бормоқда

Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар негизда юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги, Ватан равнақиға эришиш мақсади устувор ҳисобланади. Ушбу эзгу ниятлар бирданига ўз-ўзидан амалга ошиб қолмайди. Бунинг учун бутун мамлакат аҳолисининг куч-ғайрати ва саъй-ҳаракати талаб қилинади. Албатта, мазкур жараёнда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ўз ўрни ва вазифасига эга. Жумладан, баркамол авлодни тарбиялашда оила институти ва маҳаллаларнинг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини мустаҳкамлаш, ота-оналарнинг фарзандлар тарбиясидаги ўрни, мажбурият, масъулият ҳамда ўзаро яқин муносабатларини мустаҳкамлашга кўмаклашиш мақсадида “Маҳалла” хайрия жамоат фондининг ҳудудий бўлими ва бўлинмалари ҳамда фуқаролар йиғинлари томонидан қатор ишлар амалга оширилмоқда.

Фондининг ҳудудий бўлими ва бўлинмалари халқ таълими муассасалари, ўрта махсус, касб-хунар таълими дargohlari билан ҳамкорликда иш олиб бораёпти. Умумтаълим мактабларида “Бола тарбияси — келажак меваси”, “Илм ол, хунар ўрган”, “Танлаган касбинг — сенинг келажакинг” ҳамда “Етук мутахассис — келажак меваси” мавзуларида “Оталар мажлиси”ни ўтказиш жараёнига маҳалла фуқаролар йиғинлари фаоллари ҳам жалб этилаётир. Ҳудудларда бу масалага жиддий эътибор қаратилиб, маҳаллалар қошида эл назарига тушган, обрў-эътиборли кишилардан иборат жамоатчилик гуруҳлари шакллантирилган.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари бир-бирига мазмунан ва мантқан бoғланиб кетадиган ҳар бир йилда ўз вазифаларини аниқ белгилаб

олмоқда. Хусусан, ўтган “Мустақкам оила йили” Давлат дастурининг 20-банди ижросини таъминлаш юзасидан “Маҳалла” хайрия жамоат фонди республика бошқаруви, Ўзбекистон хотин-қизлар кўмитаси, Республика “Оила” илмий-амалий маркази, Халқ таълими, Соғлом авлод, Маданият ва спорт ишлари вазирликлари, Ўрта махсус, касб-хунар фармалари билан ҳамкорликда “Ота-оналар университети” ташкил этилди. Маҳалла фуқаролар йиғини ўз ҳудудида истиқомат қилаётган ота-оналар билан умумий тартибда иш олиб бoришини назарда тутсақ, ҳудди шундай тузилма зарур эди. Чунки, ота-оналар ҳозирги вақтда ниҳоятда банд, кўпчилигининг ҳуқуқий, тиббий, ижтимоий-сиёсий, экологик, молиявий тушунчалари етарли эмас. Шунинг билан олган ҳолда, республикадаги тўққиз мингга яқин маҳалла қошида “Ота-оналар университети” ташкил этилиб, асосий вазифалари белгилаб берилди.

Фондининг ҳудудий бўлими ва бўлинмалари томонидан вилоят ва туман (шаҳар) миқёсида 132 минг 500 дан ортиқ маънавий-маърифий тадбир ўтказилди. Маҳаллаларда фуқароларнинг маърифий-маданий, ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, ёш авлодни миллий ва маънавий қадриятлар, ватанпарварлик ва инсонпарварлик руҳида тарбиялаш каби ижтимоий ва маънавий муҳит барқарорлигига ижтимоий таъсир этувчи 180 мингга яқин тадбирни ташкил этишда фуқаролар йиғинларига услубий ва амалий ёрдам кўрсатилди.

Ҳозирги кунда республикадаги ўн мингга яқин фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларида жами

8377 нафар диний-маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчи фаолият юритмоқда. Маслаҳатчилар аҳоли, айниқса, ёшлар ўртасида маънавий-ахлоқий тарбия ишларини олиб бoриш, оилаларнинг ижтимоий-маънавий аҳволини ўрганиш, носоғлом муҳит юзасига келган оилаларни ўз вақтида аниқлаш ва улар билан яқин тартибда ишлаш, хотин-қизларни фойдали меҳнатга жалб қилиш, миллий қадриятларимизни тарғиб этадиган тадбирлар уюштириш сингари масъулият вазифаларини изчил амалга ошириб келаётир.

бошлиқлари, имом-хатиблар, фахрийлар ва нурунийлар киритилган. 2012 йили яраштириш комиссияларига турли келишмовчиликлар юзасидан 45 мингга яқин фуқародан ёзма ва оғзаки тарзда мурожаат бўлган. Олиб бoрилган саъй-ҳаракатлар самарасида 31 мингдан ортиқ оиладаги нотинчликларга барҳам берилди. Комиссия таркибидagi катта ҳаёт тажрибасига эга нуруний отахон ва онахонлар, зиёлилар ва обрўли инсонлар кўмағида тушунтириш, тарғибот ва ташвиқот ишлари олиб бoрилиб, 23 мингга яқин оила яраштирилди.

Барча маҳалла фуқаролар

йиғинлари ёшларни мустақил ҳаётга тайёрлашнинг истиқбол режасини тузган ҳолда иш юритиши керак. Маҳалла фаоллари томонидан оилалардаги болаларнинг ёши, ўқийдиган таълим дargohи, касбий қизиқиши аниқланади.

Маҳаллаларда фуқароларнинг маърифий-маданий, ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, ёш авлодни миллий ва маънавий қадриятлар, ватанпарварлик ва инсонпарварлик руҳида тарбиялаш, ижтимоий ва маънавий муҳит барқарорлигига ижобий таъсир этувчи 171 мингга яқин тадбир ўтган йили ташкил этилган бўлса, Обод турмуш йилида ҳам бу ишлар изчил, мазмунан тўлдирилган ва бойитилган ҳолатда давом эттирилади.

Бир нечта йўналишда олиб бoриладиган тадбирлар таълим муассасаси ёки оилалар иштирокисиз ўтмайди. Аҳолининг кенг қатламларини жалб этган ҳолда “Биз — Ўзбекистон фарзандларимиз”, “Озод ва обод Ватанда бахтли яшаш — ўз қўлимизда”, “Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз ва кам бўлмаймиз ҳам” каби мавзуларда маҳалла ёшлари ўртасида ижодий ишлар танлови, шунингдек, юрти-қизлар билан ишлаш комиссиялари таркибига фуқаролар йиғини оқсоқоли раислигида, хотин-қизлар билан ишлаш комиссияси раиси, ҳудудий профилактика инспектори, вояга етмаганлар иши билан шуғулланувчи милиция инспекторлари, ҳудуддаги умумтаълим мактабларининг директорлари ёки директорларнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосарлари, шунингдек, маҳаллада истиқомат қилувчи намунали оилалар

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР — НАЗОРАТИМИЗДА

Ички ишлар вазирлиги томонидан вояга етмаганларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш ва ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишга жиддий эътибор берилмоқда.

Республикадаги мавжуд 3558та милиция таянч пунктнинг 71 фоизидa факультатив тўғараклар, 85 фоизидa спорт анжомлари билан жиҳозланган майдончалар барпо этилган бўлиб, бу ерда ўқувчи-ёшлар бўш вақтини мазмунли ўтказишмоқда. Милиция таянч пункти ва вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси бўлими инспекторлари ўз постларида ҳамиша сергак ва хушёр. Улар маҳаллий ҳокимлик, прокуратура, «Маҳалла» хайрия жамоат фондининг ҳудудий бўлинмалари, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати бўлимлари ҳамда халқ таълими мутасаддилари билан доимо ҳаммаслак ва ҳамкор. Мактабларда ҳар ҳафтанинг белгиланган кунлари маънавий ва маърифат соатлари ташкил этилиб, туман ҳокимияти ва бошқа идоралар вакиллари билан ёшлар орасида-

Tarbiya — saodat

ги жиноятчилик, ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш ва одоб-ахлоқ масалалари бўйича суҳбатлар уюштирилмоқда. Бундан ташқари, ҳисобга олинган тарбияси оғир ёшларга алоҳида устоз-мураббий бириктирилиб, улар билан мунтазам равишда тарбиявий ишлар олиб бoрилмоқда. Мажбурий таълимга жалб этилмаган айрим ўқувчилар ўз вақтида аниқланиб, зарурий чора белгиланмоқда.

Вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш марказларининг асосий вазифаси ота-онаси назоратидан четда қолган ёки бошқа сабабларга кўра қаровисиз юрган болаларга кўмак беришдан иборат. Вояга етмаган болалар бу ерга келтирилганида дастлаб тиббий кўрикдан ўтказилиб, шахси аниқланади. Ота-онаси ёки қариндошлари топилогунча ўқитилди, кийим-кечак ва иссиқ овқат билан таъминланади. Жорий йилнинг ўтган даври мобайнида республикадаги шундай марказларда 764 нафар вояга етмаган рўйхатга оlinиб, уларнинг кўпчилиги ўз оилаларига қайтарилди. Қолганларига эса ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатилди.

Ёшлар тарбияси ҳамиша долзарб. Вояга етмаганлар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликнинг олдини олишга фақат ҳуқуқ-тартибот идоралари ҳодимлари эмас, балки кенг жамоатчилик, ҳар бир киши масъулдир.

Гавҳар АЛИМОВА,
“Маҳалла” хайрия
жамоат фонди
республика бошқаруви
раиси ўринбосари

Улугбек ТУЙМАОЕВ,
Ички ишлар вазирлиги
Ҳуқуқбузарликларнинг олдини
олиш бош бошқармаси матбуот
котиби, подполковник

Амир Темур ҳаёти ва фаолиятида икки давр кўзга ташланиши олимлар томонидан қайд этилган. Масалан, академик Иброҳим Мўминов Амир Темурнинг 1360–1386 йиллар орасида Мовароуннаҳрда бир бутун марказлашган давлат қуриш учун курашгани, 1386–1404 йиллардаги фаолиятини уч йиллик, беш йиллик, етти йиллик юрিশлари билан изоҳлайди. Шу икки давр ичиде Амир Темур тинимсиз меҳнати ва машаққатлари эвазига марказлашган давлат барпо этди.

Амир Темур фаолиятининг дастлабки давларидан мамлакат учун ўта зарур бўлган вазифаларни бажаришга киришган. Самарқандни ёш давлатнинг пойтахти этиб белгилаш, энг аввало, давлат рамзлари бўлиши байроқ, герб, ишончли одамларга бериладиган гувоҳнома (пайца) каби масалаларни ҳал қилган.

Абдурахмон Жомийнинг бир асариде берилган миниатюрадаги тасвирда узун дастакка бириктирилган учбурчак шакли мовий рангдаги матога геральдика ҳолатида турган бўри ва унинг олдида нур сояётган қуёш тасвирланган бўлиб, бу билан гўё устиндан қуёш ёрқин нурларини мангу сочиб туришини истасанг, бўри каби сергак, довурак ва қийинчиликларни

ча, Амир Темур давлатининг ҳудудида, қўшни давлатларда унинг ишончини қозongan турли тоифадаги шахслар махфий ишлар бўйича хизмат қилишган. Улар халқ кайфияти, яшаш шaroити, жумладан, ташқи давлатларнинг қудрати, географик шарoити, тарихи ҳақидаги маълумотлардан Амир Темурни бохабар этиб туришган. Шу сабабли ҳам Амир Темур ўз ишонч гувоҳнома(пайца)сини жорий этиб, давлат хавфсизлиги йўлида хизмат қилувчи шахсларга берган. Улар ниҳоятда кичик ҳажмда бўлиб, археологик қазималардан топишган бир пайцанинг бир томонига насх ёзувида "Амир Темур" деб ёзилган. Иккинчи томонига эса бўрисимон ҳайвон сиймосини эслатувчи ниқоб ишланган. Атроф-

лари, жой танлаш, ҳимояланиш воситалари, аскарларни чиқиштириш, ҳарбий машқлар, озиқ-овқат захиралари билан таъминлаш кабилар стратегик аҳамиятга эга бўлган. Соҳибқирон фаолиятининг ilk даврида улкан бунёдкорлик ишларига эътиборини қаратиб, биринчи навбатда мудофаа инshootларини қуришга алоҳида аҳамият берди. Чунки ҳали ёш давлатга хавф солаётган душманлар атрофда истаганча топишар эди. Шу сабабдан ҳам Амир Темур ўзининг ишончли армиясини тақомиллаштириб борди, зарур қурол-аслаҳаларнинг сифатини яхшилади, ўзига хос ҳарбий мактаблар яратди, ҳарбий қалъа-шаҳарлар барпо этди.

Амир Темур ўз пойтахти ҳудудида яқин ерларда ва давлатининг чекка ҳудудларида стратегик аҳамиятга эга кузатиш миноралари, қалъа шаҳарлар қурдирган. Масалан, Шохруҳия ана шундай қалъалардан ҳисобланади. XV аср тарихчиси Шарафуддин Али Яздий "Зафарнома" аса-

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Темурийлар тарихи давлат музейи ранг-баранг экспонатлари, ноёб осори-атикалари билан нафақат юртдошларимиз, балки хорижлик сайёҳлар эътиборини ҳам ўзига жалб этиб келмоқда. Бу ерда темурийлар даврига оид уч мингта яқин навоир ашё сақланмоқда.

Музей фонднинг асосий қисмини юртимизнинг XIV–XVI асрлар тарихини акс эттирувчи Амир Темур ва темурийлар даврига оид қўлёзма асарлар, турли давлатлар ҳукмдорлари билан олиб борилган ёзишмалар, нодир китоблар, тангалар, қурол-аслаҳалар, уй-рўзгор буюмлари, миллий ҳунармандчилик ва халқ амалий санъати намуналари ташкил этади.

Ўтган даврда музейда "Амир Темур ва темурийлар даврига оид китоблар", "Хориждаги ме-

росимиз", "Амир Темур — Ҷаля-виҳо — Самарқанд", "Шохруҳия қалъа шаҳри — темурийлар даврининг ноёб ёдгорлиги", "Амир Темур ва темурийлар даври тарихи олимлар ва ёзувчилар нарижлик сайёҳлар эътиборини ҳам ўзига жалб этиб келмоқда. Бу ерда темурийлар даврига оид уч мингта яқин навоир ашё сақланмоқда.

Музей фонднинг асосий қисмини юртимизнинг XIV–XVI асрлар тарихини акс эттирувчи Амир Темур ва темурийлар даврига оид қўлёзма асарлар, турли давлатлар ҳукмдорлари билан олиб борилган ёзишмалар, нодир китоблар, тангалар, қурол-аслаҳалар, уй-рўзгор буюмлари, миллий ҳунармандчилик ва халқ амалий санъати намуналари ташкил этади.

Ўтган даврда музейда "Амир Темур ва темурийлар даврига оид китоблар", "Хориждаги ме-

Музейга турли хорижий давлатлар, ҳукуматлар ва нуфузли халқаро ташкилотлар раҳбарлари, машҳур инсонлар ташриф буюриб, «Фахрий меҳмонлар китоби»га ўз таассуротлари ва сaммий дил сўзларини ёзиб қолдирган.

Музейда турли илмий анжуманлар, маънавий-маърифий тадбирлар, давра суҳбатлари ўтказилиб, уларда ёшлар фаол иштирок этаётгани қувонарлидир. Мактабча таълим муассасалари тарбияланувчилари, мактаб ўқувчилари, талабалар учун "Амир Темур ва темурийлар даври меъморий ёдгорликлари", "Амир Темурнинг ҳарбий маҳорати", "Амир Темур даврида тиббиёт", "Мирзо Улугбек даврида Мовароуннаҳр", "Темур тузуклари", "Темурий маликалар" мавзуларидаги экскурсиялар ташкил этилмоқда. Академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида ўқитилётган "Ўзбекистон тарихи", "Маънавият асослари", "Миллий ғоя: асосий тушунча ва тамоийлар" фанларининг Амир Темур ва темурийлар даврига оид мавзулари музейда ўтказилмоқда.

— Кейинги йилларда музейимиз кўплаб ноёб экспонатлар билан бойиди, — дейди Темурийлар тарихи давлат музейи директорининг ўринбосари Сурроҳат Ўлжабоева. — Жумладан, Тошкент вилоятининг Оққўрғон туманидан, Сирдарё соҳилидаги қадимий Шохруҳия қалъаси вайроналаридан кўплаб қулолчилик, мисгарлик, шишасозлик ашёлари топилиди. Уларнинг орасида пўлат совут ва дубулға

бўлаклари темурийлар даври ҳарбий санъатини ўрганишда муҳим ўрин тутди. Хусусан, дубулға бўлакларининг таркибиде кўплаб камёб металллар мавжудлиги аниқланди.

Шохруҳия ёдгорлигидан олинган маълумотлар Амир Темур ва темурийлар даврининг тўлиқ ўрганилмаган қирраларини очишга хизмат қилади. Чунки ушбу топишмалар Амир Темур давлатининг иқтисодий ва ҳарбий салоҳияти, ушбу қалъа-шаҳарни барпо этишда усталар қўллаган бунёдкорлик услубларининг афзалликлари тўғрисида янги маълумотлар беради. Бундан ташқари, дунёнинг энг йирик музейларида сақланаётган темурийлар даврига оид йиғирмадан ортқ экспонатнинг нусхалари тайёрланди.

Темурийлар тарихи давлат музейи халқимиз бунёдкорлик қудратининг муҳим кўзгуси сифатида абадий яшайди. Зеро, Президентимиз Ислам Каримов таъкидлаганидек, бу музейде бизнинг ўтмишимиз ҳам, бугунги кунимиз ва буюк истиқболимиз ҳам бамисоли кўзгуда акс этгандек намоён бўлади. Кимки ўзбек номини, ўзбек миллатининг куч-қудратини, адолатпарварлигини, чексиз имкониятларини, унинг умумбашарият ривожига қўшган ҳиссасини, шу асосда келажакка ишончини англамоқчи бўлса, Амир Темур сиймосини эслаши керак.

Зиёдулла ЖОНИБЕКОВ,
ЎЗА мухбири

Отабек МИРСОАТОВ (ЎЗА)
олган суратлар.

9-aprel — Sohibqiron Amir Temur tavallud topgan kun

ХАЛҚИМИЗ БУЮК ҚУДРАТИНИНГ КЎЗГУСИ

“БИЗ ҲАЗРАТДАН ЁДГОРЛИКЛАР ҚОЛГАЙ...”

бартараф эта оладиган бўлишинг керак деган ғоя илгари сурилгандек. Байроқнинг уч томонидеги тўққизта майда ва битта йирик чизиклар билан Амир Темур: "Давлат ишларининг тўққиз улуши кенгаш, тадбир ва машварат, қолган бир улуши эса қилич билан баҳо келтирилур", демоқчи бўлади.

Амир Темур давлатида герб алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, муҳим давлат ҳужжатларидаги на акс этган. Чунки сиёсий вазият тақозоси билан қалбаки муҳрларга гербни туширишнинг олдини олиш мақсадида ниҳоятда сир сақланган ва герб тасвири туширилган муҳр фақат Амир Темурнинг ўзидегида бўлган дейиш мумкин. Испания элчиси Клавихонинг ёзишича, қозихоналарда бирорта шахсга бериладиган ёрлиқ аввал уч-тўрт қози томонидан тасдиқланиб муҳр урилган, уларнинг ўртасига подшоҳнинг "Адолат" деган сўзи ёзилган ва муҳрнинг марказий қисмида учта доира шаклидаги белги нақш қилинган муҳр урилган.

Гербда уч халқа кўринишида важоҳат билан жиддий нигоҳ ташлаётган бўрисимон жонзотнинг маъноли сиймоси рамзий кўринишида ишланган. Ёзма манбаларнинг шоҳидлигича, туркий халқларда бўрини муқаддас деб билиш қадимий одатлардан бўлиб, йўл кўрсатувчи, оғизларга ёрдам берувчи, авлодларни сақлаб қолувчи жонзот сифатида қаралган. Шу сабабли ҳам Амир Темур аждодлари синиган тотемга содиқ қолиб, бўри сиймосини ўз давлат гербиде акс эттиришини маъқул топган.

Давлат ишларини бошқаришда Амир Темур турли табакалар ичидан ишончли шахсларни танлашга алоҳида эътибор қаратди. Уларга иттиёзлар, ёрлиқлар берди. Айниқса, махсус махфий гувоҳнома — пайца алоҳида ўрин тутди. XV аср тарихчиси Ибн Арабшохнинг таъкидлаши-

ларидаги ёзувлар яхши сақланмаган.

Амир Темур фаолияти тўғрисида маълумот берувчи тарихий манбаларни таҳлил қиладиган бўлсак, Соҳибқироннинг фикри ёди доимо эришилган ютуқларни сақлаган ҳолда душманлардан эҳтиёт бўлиш ва уларга қарши жанг олиб бориш чораларини қўришдан иборат бўлган. Унинг бу чораларини жанг олдида ва уруш пайти қўллаган стратегия (савқулжайш) ҳамда тактикаси (табиа ул-жайш)да кўришимиз мумкин. Амир Темур даврида барча дунёвий ва диний илмлар қатори ҳарбий фаннинг ривож топганилиги шубҳасиздир. Ҳарбий фан урушга тайёрланиш ва жанг олиб бориш ҳақида таълим беради. Бу фан узок тарихий давлар мо-байнида ташкил топган ва ривожланган. Жумладан, Ўрта Осиё халқларининг қадимий тарихида ҳам ҳарбий фан муҳим ўрин тутди. Ўрхун-Енисей битиктошлари, Юсуф хос Ҳожибнинг "Қутадғу билиг" асарида ҳарбий ишга доир маълумотлар бор. Уларда жангга тайёргарлик кўриш, жанггоҳни танлаш, қўшинни сафлаш, қўшин таъминоти каби муҳим масалалар тўғрисида маълумотлар учрайди.

Амир Темур ва темурийлар даврида ҳарбий санъатнинг юқалиши билан назарий аскарлар ҳам пайдо бўлди. "Темур тузуклари"ни варақлар эканмиз, ҳарбий соҳага оид назарий билимлар, тадбирлар, кенгашлар ва бошқа масалалар ҳақидаги маълумотларга ҳақ келамиз. Ҳаётини сабоқлар натижасида шаклланиб, тақомиллашиб борган Амир Темур ва темурийлар даври ҳарбий санъати ҳарбий фаннинг бир қисми бўлиб, стратегия, операциявий санъати ва тактикадан иборатдир.

Амир Темур даврида стратегия сўзи кенг маънога эга бўлиб, бунда мудофаа воситалари — қалъалар, қуроллар, ҳарбий қийимлар, жангга тайёргарлик иш-

ларида: "Қадимда Шохруҳияни Фанокант дейишган. Шаҳар Чингизхон лашкарларининг ҳужумидан шунчалик ҳароб бўлдики, унда ободончиликдан асар ҳам қолмади. Сичқон йили, яъни ёди доимо эришилган ютуқларни сақлаган ҳолда душманлардан эҳтиёт бўлиш ва уларга қарши жанг олиб бориш чораларини қўришдан иборат бўлган. Унинг бу чораларини жанг олдида ва уруш пайти қўллаган стратегия (савқулжайш) ҳамда тактикаси (табиа ул-жайш)да кўришимиз мумкин. Амир Темур даврида барча дунёвий ва диний илмлар қатори ҳарбий фаннинг ривож топганилиги шубҳасиздир. Ҳарбий фан урушга тайёрланиш ва жанг олиб бориш ҳақида таълим беради. Бу фан узок тарихий давлар мо-байнида ташкил топган ва ривожланган. Жумладан, Ўрта Осиё халқларининг қадимий тарихида ҳам ҳарбий фан муҳим ўрин тутди. Ўрхун-Енисей битиктошлари, Юсуф хос Ҳожибнинг "Қутадғу билиг" асарида ҳарбий ишга доир маълумотлар бор. Уларда жангга тайёргарлик кўриш, жанггоҳни танлаш, қўшинни сафлаш, қўшин таъминоти каби муҳим масалалар тўғрисида маълумотлар учрайди.

Амир Темур ва темурийлар даврида ҳарбий санъатнинг юқалиши билан назарий аскарлар ҳам пайдо бўлди. "Темур тузуклари"ни варақлар эканмиз, ҳарбий соҳага оид назарий билимлар, тадбирлар, кенгашлар ва бошқа масалалар ҳақидаги маълумотларга ҳақ келамиз. Ҳаётини сабоқлар натижасида шаклланиб, тақомиллашиб борган Амир Темур ва темурийлар даври ҳарбий санъати ҳарбий фаннинг бир қисми бўлиб, стратегия, операциявий санъати ва тактикадан иборатдир.

Амир Темур даврида стратегия сўзи кенг маънога эга бўлиб, бунда мудофаа воситалари — қалъалар, қуроллар, ҳарбий қийимлар, жангга тайёргарлик иш-

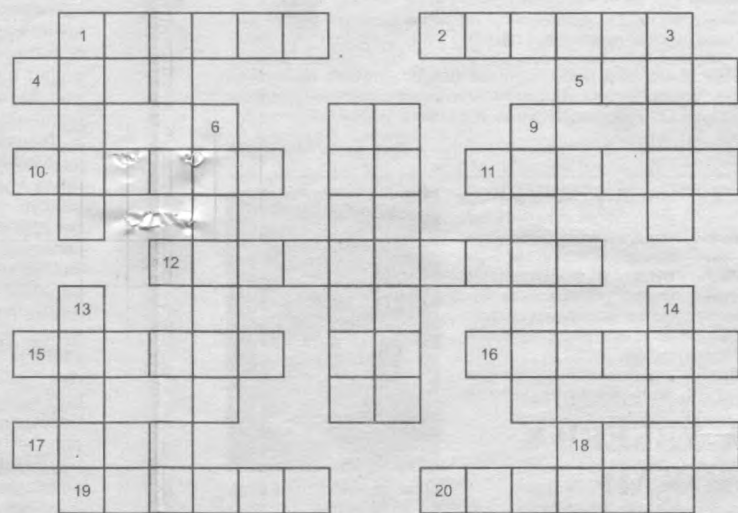
Ўткир АЛИМОВ,
ЎЗР ФА Темурийлар тарихи
давлат музейи
етақки илмий ходими

«СОҲИБҚИРОН» КРОССВОРДИ

Мактабимиз Жизах шаҳри кунботишидаги Илоҳутти дарасининг Амир Темур дарвозаси яқинида, Қорасой қишлоғида жойлашган. Ҳар йили бутун мамлакатимизда, жумладан, мактабимизда ҳам буюк бобомизнинг таваллуд кунини маънавий-маърифий тадбирлар орқали кенг миқёсда нишонлаш анианага айланган. Ана шу кутлуғ сана муносабати билан «Соҳибқирон» кроссвордини йўлламоқдамиз. Ўйлайманки, кроссворд газетхонлар эътиборидан четда қолмайди.

ENIGA:

1. Usmonli turklar sultoni (1389—1402-y.y).
2. Amir Temur bilan diplomatik aloqa o'rnatgan Angliya qiroli.
3. Chig'atoy ulusining sharqiy qismi (1270-yildan keyin).
4. Amir Temurning unvoni.
5. Amir Temur mansub bo'lgan turkiy urug'.
6. Mirzo Ulug'bek va Baroq o'g'lon o'rtasida hal qiluvchi jang bo'lgan joy nomi.
7. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
8. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
9. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
10. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
11. Usmonli turklarning monarxlik unvoni.
12. Amir Temurning eng yuksak unvoni.
13. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
14. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
15. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
16. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
17. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
18. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
19. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.
20. Amir Temur davrida qo'riqlik askari bo'linma.

BO'YIGA:

1. Amir Temur davlatida aholini jamoat ishlariga safarbar etish, hashar.
2. Amir Temur davlatiga sharqiy qo'shni davlat.
3. Hozirgi Turkmaniston, Shimoliy Afg'oniston va Shimoli-sharqiy Eron hududining o'rta asrlardagi nomi.
4. Amir Temurning 5 yillik yurishlari davrida zabt etilgan Kaspiy dengizi g'arbidagi shahar.
5. Sulton Husayn...
6. Amir Temurning otliq askarlari nomi.
7. Sohibqiron zabt etgan Shomning yirik shaharlaridan biri.
8. Amir Temur bilan yozishmalar olib borgan Konstantinopol noibi.
9. Isom TO'LABOYEV, Jizzax shahridagi Amir Temur nomidagi 24-maktabning tarix-huquqshunoslik fani o'qituvchisi.

Эшларимизнинг илму маърифатни улуглаб, биз орзу қилганимиздек камол топишида буюк бобокалонларимиз босиб ўтган кутлуғ йўлга назар ташлаш, уларнинг ибрат мактабларидан намуна олишга ундаш катта аҳамият касб этади. Соҳибқирон бобомиз Амир Темурнинг давлат бошқарувида ҳам, турли муаммо ва мураккаб вазиятларни ҳал

дай ҳикоятларидан бирини келтириб ўтмоқчиман: «Бир кун палари бузрукворимиз — Амир Тарағай баҳодир кўп қўйларни менга бериб, Самарқанд бозорига савдога йўллади. Қўйларнинг ҳаммасини минг олтунга сотиб, пулларни белга боғлаб, сайр қилиб юрур эдим, бир ерда хушовоз қаландар одамларга сўзлаб турган экан: қўлида қоғоз — шеър битилган, у дер эди: — Шу ёзувнинг қадрига этиб, ким минг олтунга олса, дунёнинг охирига етади...

Рубойининг муаллифи ўша қаландар аллома шоир Камол Хўжандий эркан. Ул зотни палари бузрукворимиз кўп хурмат қилар эдилар. — Баракалла ўғлим, кўп доно ишга олтуларни сарф этибсан. Энди минг олтунга олган ушбу ҳикматга қатъий риоя қилмоқ лозимдур... Палари бузрукворнинг айтқонларини бош устида тутдим». Ушбу ҳикоят қиссасидан хисса чиқармоқни ўқувчи ҳукмида ҳавола этмоқчиман. Таъкидлашни истардимки, бугун

БИР ҲИКМАТ УЧУН МИНГ ОЛТИН

этиш жараёнида ҳам донолар ўғитига қулоқ тутганига ўзи ёзиб қолдирган битиклар орқали ҳам амин бўлишимиз мумкин: «Мен олимларга, илоҳиётчиларга, файласуфларга ва тарихчиларга ҳурмат-эҳтиром кўрсатдим. Мен уларни ҳурмат қилдим ва эъзозладим».

Дарҳақиқат, жаҳонгир бобокалонимиз ҳаётида рўй берган ибратомуз воқеалар ҳам маънавий меросимизга бебаҳо бойлик сифатида қараш ёрғу манзилларга олиб борувчи бе-назир қувват эканини ҳис этишимизга ёрдам беради. Ўрни келганда соҳибқироннинг шун-

Химматим жўшиб, минг олтуни қаландарга тутқаздим. У менга тикилиб турди-да, сўнг али ҳам амин бўлишимиз мумкин: «Мен олимларга, илоҳиётчиларга, файласуфларга ва тарихчиларга ҳурмат-эҳтиром кўрсатдим. Мен уларни ҳурмат қилдим ва эъзозладим».

Дарҳақиқат, жаҳонгир бобокалонимиз ҳаётида рўй берган ибратомуз воқеалар ҳам маънавий меросимизга бебаҳо бойлик сифатида қараш ёрғу манзилларга олиб борувчи бе-назир қувват эканини ҳис этишимизга ёрдам беради. Ўрни келганда соҳибқироннинг шун-

таълим тизимига давлат миқёсида қаратилаётган эътибор, ғамхўрликлар бобокалонимиз бир ҳикмат учун минг олтин берганининг қайсида маънода мантикий давомига ўхшайди. Биз устоз-мураббийлар эса, Амир Тарағай баҳодир ўғлига берган ўғитда айтилганидек, имкониятлардан оқилона фойдаланиш, қадрига этиш, муносиб жавоб қайтаришни ўғил-қизларимиз онгу шуурига сингирмоғимиз керак.

Дилфуза КАРИМОВА,
Навоий вилоят ПҚКТМОИ
ўқитувчиси

ҲИКОЯТЛАР

Шом сари юриш олдида Қорабоғда чодир тикиб узок туриб қолдик. Ҳарбу зарб машқларини пухталамоқ учун қўшин ичинда бўлиб, очик ҳавода тунадик. Кўп вақт ўтказиб, сафар олдида чодирга қайтасак, ажиб манзаранинг гувоҳи бўлдик. Бизнинг йўғимизда чодир тўйнутидан икки қабутар тушиб, жуфту ҳалолик қилмишди. Улар бизнинг хос ўришдикқа хас-хашак-лаин қуриб, бири тухум босиб ётур эди.

Тангри таолонинг бу беозор жониворларига ҳалал етказмаслик учун чодирни ўзга қилдик. Эртаси кун, сафарга жўнар аввалида, тўрт нафар навкарни мулозим бирла қолдирдик. Уларга тайин етдикким:

— Тангри таолонинг беозор қўшлари тухум очиб, палопонлари учурма бўлгунча, шу ёнда бўлурсиз. Палопонлар учиб чиққач, чодирни йириб, ортимиздан етиб бораёйсиз...

Шом сафарига отландик. Жониворлар бора-сида тузган тадбиримиз Тангри таолога хуш ёқиб, зафар тугини қилпиради...

Қарши қалъасини забт етмай, дилга қадар тугиб қайтмоқда эдим. Қизиларёдан кеиб, бир қишлоққа кўндик. Мен бир кулбани ихтиёр етдим. Унда ушққона кампир яшар, тирикчилиги ёлғиз эчкидан эркан.

Мен момодан бирор овқат қилиб бермоқни ўттиндим. Кўп ўтмай оғоч товоққа сузилган атала дастурхонда пайдо бўлди. Оч эрдим. Оғоч қошиқни товоқдаги аталага мўлдириб, ютоқиб еган эдим, оғзи-тилим куйгандан-куйди.

Шунда момо деди: — Сен-да Амир Темурга ўхшаш шошқалоқлардан экансан.

— Темурбекнинг шошқалоқлигини қайдин биддингиз, момо, — сўрадим.

— Эшитишимча, Амир Темур Қарши қалъасига тик бориб, уни олмабди. Магарки, аввал қалъа атрофидеги кичик-кичик қишлоқ ва маҳаллаларни эгаллаб, куч тўплаб, сўнг қалъага ҳужум қилмоқ лозим эди. У эса бирийўла беклики олмоқчи бўлди-ю, шашти синди... Шунга

ўхшаш сен ҳам шошдинг ва оғзингни куйдирдинг. Аталани аввал товоқнинг гирдида олиб, секин-секин ялаб кўради, соватганини билгач, сўнгра қошиқни тўлдириб ейди-да...

Шунда хатойимни англагандай бўлдим. Ва дедим:

— Дархон момо, ўшал шошғич Амир Темур мендирман. Танбекхонизни бош устига олдим. Тиланг тилагингизни...

Дархон момо одамлар учун ариқ қазиб, сув чиқариб беришни сўради. Оралдан кўн ўтмай, Танқос дарёсидан ариқ қазиб, сув чиқариб бердим.

Қарши қалъасини забт этиб, музаффарлик туғи бирла қайтар эдим. Кечда Қўқбулоққа етиб, шу ерда тунамоқчи ихтиёр етдик. Навкарларни хонадонларга тақсимлаб, ўзимиз сой бўйида яшил чодир тикдик.

Субҳидам атрофга разм солмоқда эдим. Иттифоқо, бир аёл кишининг от етаклаб, сой томон кетмоғига назаримиз тушди. Шунда бизни ўй қўлдади. Мулозим йўллаб, ул оғизанинг эркакни топириб келтирдик. Савол айлалдик:

— Нечук, завжангизни от сугорғали йўлайсиз? От сугормоқ эркак кишининг хизмати-ку?!

— Соҳибқирон, — жавоб айлалди ул киши, — от боқиш ҳам, от сугориш ҳам эркакнинг юмуши эконини биламан. Аммо уйимга қоплонсифат тўрт навкаринг тушибди. Уларнинг ниятин билмасман. Шул боисдан аёлларни от сугормоққа йўллаб, уйда қолган икки бўйдор қизимни кўриқталамоқ исталдим...

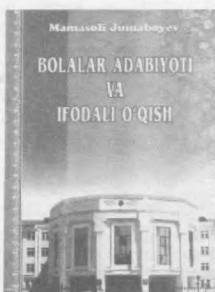
Биз мулоҳазага берилдик. Ва ўз хатойимизни англаб, ҳамшишликқа қарор бердик: бундан бўйинда наварлар хонадонларга жойлаштирилмасин. Навкарларим яланг ўтлоқ ва сувлоқ жойларда чодирларда умргузаронлик қилишсин.

Қўқбулоқ қишлоғига қуёш мўраламасланок наварларни хонадонлардан чиқариб, чодирларга жойладим ва шу тариқа эл осийишталитини таъмин етдим...

«Амир Темур ўғитлари» китобидан олинди.

Профессор Мамасоли Жумабоевнинг касб-хунаро коллежлари, мактабча таълим муассасалари тарбиячиси йўналиши ўқувчилари учун «Ворис» нашриётида чоп этилган дарсликда болалар адабиётининг пайдо бўлиши, ривожланиши, босиб ўтган тарихий йўли атрофлича таҳлил қилинади.

Болалар адабиёти асосида халқ оғзаки ижоди,

БОЛАЛАР АДАБИЁТИ ҲАҚИДА ДАРСЛИК

Шарқ алломалари мероси ва жохон болалар адабиёти ҳақида муфассал сўз юритилади. Китобда шунингдек, ифодали ўқиш қонун-қоидаларига ҳам кенг ўрин берилган.

Муаллиф болалар адабиёти фанининг мақсад ва вазифалари ҳақида сўз юритар экан, болалар ёзувчиси содда, раво, қизиқарли ва мазмундор қилиб ёзиши, бунинг учун эса халқ тилини пухта билиши лозимлигини таъкидлайди. «Равон тил билан ёзилган бадиий асар китобхонанинг нутқига ҳам катта таъсир кўрсатади, сўз бойлигини оширади», дейилади асарда.

Дарсликда Алишер Навоий, Муҳаммад Шайхон Гулҳанӣ, Абдулла Авлоқ, Фафур Фулом, Ойбек, Уйғун, Ҳамид Олимжон каби шоир, ёзувчиларнинг

ижодлари педагогик нуқтаи назардан теран таҳлил қилинади. Илём Муслим, Зафар Дийр, Қудрат Ҳикмат, Худойберди Тўхтабоев, Турсунбой Адашбоев, Анвар Обиджон, Кавсар Турдиева каби болалар адиб ва шоирларининг адабиётимиз ривожига қўшган муносиб ҳиссаси ҳолис баҳоланган. Дарсликка чет эл болалар адабиётининг намуналар киритилгани эса китобхонанинг билими ва дунёқараши янада бойлашга хизмат қилади.

Китобдан умумтаълим мактабларининг юқори синф ўқувчилари, бошланғич таълим, она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари ҳам фойдаланиши мумкин.

Абдурахмон АКБАР,
Чўлпон номидаги
НМИУ ходими

Фафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи 2012 йилда чоп этилган китоблардан бири адиба Маъсума Аҳмедованинг «Ҳикоялар» тўпламидир.

Ижодкорнинг ҳаётий кузатишлари асосида яратган ҳикоялари оддий ва самимий. Қаҳрамонлар ҳудди сиз билан бизнинг ёнимизда юргандек кўнгилга яқин. Енгил ўқиладиган ҳикоялари орқали адибанинг содда, очикқўнгил кишилар тақдирига бефарқ эмаслигини, ўзига хос ўзбек характерини очишга интилизганини илғаш қийин эмас.

Тўпلامга киритилган ҳикоялар ҳажман кичик, аммо уларда жуда катта юк бор. Муаллиф ўз образлари орқали инсоний фазилатларни улуглайди,

айрим қаҳрамонлар тим-солида эса киши феъл-атворида учраши мумкин бўлган қусурлардан ҳушор са чиқаришга китобхонани ундаб кетади. «Байрамлик» ҳикояси қаҳрамони Тошпўлатнинг дўконга бориши оила бошлиғига бир дунё ташвиш туғдиради. Қишлоқ магазиндан фарзандларига кийим-кечак харид қила туриб, у пештахтада беҳад нафис матони кўриб қолади. Аслида хотинига совға олиш нияти бўлмаса ҳам, сотувчининг кесатик оҳангига гаплашиши ҳамиятига тегди. Фаранг матодан уч метр ўлчаттиргач, нархи фалон пул туришини эшитган, Тошпўлатнинг ҳурра-пурраси учиб кетади, аммо сир бой бермайди. Хуллас, кийим-кечакларнинг пу-

лини тўлаб, уйига қайтган, хотинининг хурсанд бўлганини кузатиш асосида қовун тушириб қўйгани ҳаёлидан ўтади. Сотувчи болалар кийим-кечакларини ҳисоблаб, фаранг матони текинга ушлаб юборибди. Тошпўлатнинг тепа сочи тикка бўлиб, олган товарлари билан яна дўконга келади. «Менга сенинг бир тийин ҳам ҳақинг керакмас, болаларим билан тинч ўтирай, ҳа...» — у намоийшкорона қўлларини орқасига қилиб, хонада дўп-дўп қадам ташлаб юра бошлади. — Нотўғри ҳисоблабсан-ку. Мана бунини, у кийимлик матони қўллари билан аста уриб қўйди, эсингдан чиқарибсан».

Ҳикояда ҳалол ва диёнатли инсон образи ортқича бўёқ ва безакларсиз яратилган. Адибанинг бошқа ҳикояларида ҳам содда ва самимий одамларнинг қиёфасини кўрасиз. Ёзувчининг тасвирларида ҳеч қандай жимжимдорлик, ортқича тафсилотлар йўқ. Воқеа китобхон кўз ўнгиде шундай гавдалантириладики, ҳикоя-

нинг зиммасига юкланган мақсад-мудлоа дарҳол англашилади. «Бировнинг ҳаёти», «Тақдир», «Биллур гулдон» ҳикоялари адибанинг инсон кўнглидаги нозик кечинмаларни ўта зийраклик билан илғашидан далолат беради. Бу аслида, ёзувчи олдига қўйиладиган энг муҳим талабдир.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Тоғай Мурод билан ҳамнафас ва елкадош бўлган Маъсума Аҳмедованинг «Ҳикоялар» тўпلامини мутолаа қилган ўқувчи ана шуларни кўнглидан ўтказиши. Тўплам муқовасига расмсом Г.Абдурахмоновнинг «Куз» асари жойлаштирилишида ҳам рамзий маъно бор.

Эшқакоеқли қисқичбақасимонлар, яъни копеподавр сув экотизимининг муҳим компонентларидан бўлиб, уларни тадқиқ этиш катта аҳамиятга моликдир. Сўнгги йилларда копеподаврнинг баъзи турларини сунъий тарзда қўйатириш бўйича тадқиқот ишлари олиб боришмоқда.

Улар микроскопик сув ўтлари, детрит, содда

(crustacea, copepoda) аниқлағичи» услубий қўлланмасида келтирилган.

Китобда республикамизнинг турли сув ҳавзаларида учрайдиган копеподавр туркуми, оиласи, уруги ва қайси турга тегишли экани ҳақда қисқача таълиф қилинган. Копеподаврнинг систематикаси, турлари билан бирга қисқача тавсифи ва расмлари ҳам тақдим этилган. Таъкидлаш жоизки, ушбу услубий

КОПЕПОДАВР

сув экотизимининг муҳим компоненти

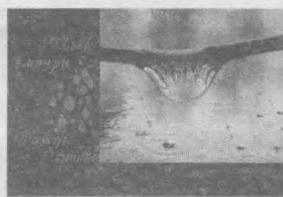
хайвонлар, оғизайлангичлилар, қисқичбақасимонлар билан озиқланиб, сув экотизимига содир бўладиган динамик жараёнларга жиддий таъсир кўрсатади.

Бундай қизиқарли маълумотлар яқинда нашрдан чиққан М.Мирабдуллоев, А.Абдурахмонов, А.Кузнетов ҳамда Х.Абдурахмоновнинг «Ўзбекистон эшқакоеқли қисқичбақасимонлар

бий қўлланма ўзбек тилида умуртқасиз хайвонлар ҳақида ёзилган биринчи аниқлағич ҳисобланади. Китоб шу соҳа бўйича таълим олаётган талабалар билан бир қаторда гидробиологлар, экологлар, балиқшунослар, қишлоқ ва сув ҳўжалиги ходимлари, шунингдек, сув экотизими билан қизиқувчилар учун муҳим қўлланма вазифасини ўтайди.

Мохиёхра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

ИККИ ТИЛДАГИ ШЕЪРИЙ ТўПЛАМ

Дилором Абдурахмоновнинг «Ишқ ғимри» тўплами ўзбек ва рус тилларида чоп этилганлиги билан диққат-эътиборни тортади.

Шоира учинчи шеърий тўпламига кўп йиллар мобайнида ёзган, сайқал берган шеърларини киритиш билан бирга рус ижодкорлари Александр Блок, Анна Ахматова, Елена Пагеева қаламига мансуб асарларни ҳам ўзбек китобхоналарига тақдим этишни ният қилган.

Шеърнинг бир тилдан иккинчисига таржима қилиниб, ўқувчи ҳукмига ҳавола этилиши, аввало, ўша ижодкор учун, таржимон учун ўқиб-ўрганиш, маҳорат пиллаюси бўлиши мумкин. Айни пайтда, шеърни бир вақтнинг ўзида икки тилда мутолаа қилиш китобхон савияси ва салоҳиятини ҳам оширади. Дилором Абдурахмоновнинг шеърларини Нодира Рашидова, Зулфира Ҳасанова рус тилига ўтирган.

Хулқар ТўЙМАНОВА

ЧАҚМОҚ ЁРУҒИ

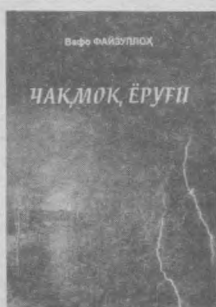
Баҳор кунларининг қоронғи кечаларидан бири. Кутилмаганда чакмоқ бўлди-ю, бутун борлиқни бир лаҳзага ёритиб юборди. Бу ёғду қисқа бўлса-да, хотирангизга абадий муҳрланади. Адабиёт осмониде ҳам чакмоқлар кўп бўлиб туради.

2012 йили «Мухаррир» нашриётида Вафо Файзуллохонинг «Чакмоқ ёруғи» китоби чоп этилди. Китоб Шарқ ва Ғарб адабиётининг фавқуллода вақиллари ижодидан олинган ҳайрат, миллий сўз гулшанимиздаги ёрқин ижодкорлар, тақдорланмас асарлар ҳамда бугунги адабий жараён борасида ўзига хос кузатиш ва ўйлардан иборат.

«Чакмоқ ёруғи» сиз илгари ўқиган асарларда

эътибор қаратмаган жиҳатларини кўришга қўлмақлашади. Сизни ўз шуълалари остида гоҳ Беҳид, гоҳ Толстой, ҳали Абдулла Орипов, ҳали Тоғай Муроднинг ижод йўллари томон бошлаб боради.

Китоб муаллифи ҳақида сўз юритар экан, филология фанлари доктори Баҳодир Каримов шундай дейди: «У адабий мақолаларни беғидир, таъмасиз, ҳолис, жўшиб, ўзини қўшиб, ҳаёлланиб, ҳаёлланиб, янгиланиб; гоҳида ичкиб, энтиқиб, қайғуриб, баъзан бонг уриб, эзлиб ёзади. Моҳиятга интилиб, кўнгилга қараб, муҳитга қарамай, бировдан сўрамай ўзига хос ёзади. Ҳар инсон ижодини тушуниб, ҳатто, уларнинг айримларини рағбатлантириб, қўллаб-

қуватлаб қувонтиради. Ўрни келса, адашганга танбеҳ беришни ҳам унутмайди. Хиёнатни ёмон кўради. Содикларга ҳавас қилади. Ёза туриб тўрилишни қўлайди. Вафо адабиётга садоқатдан, ваъдага вафодан сўзлайди».

«Чакмоқ ёруғи» кўнглиларга ёруғлик олиб келишига ишонамиз. Жўрабек ЖАНГИРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Мамлакатимизда рўй бераётган иқтисодий-ижтимоий янгиланишлар ишлаб чиқаришда сифатни беҳато бошқариш бўйича кадрлар тайёрлашнинг кечиктириб бўлмайдиган вазифа сифатида кун тартибига қўйди.

РУСЧА-ЎЗБЕКЧА ИЗОҲЛИ МЕТРОЛОГИК ЛУФАТ

Мамлакатимизнинг кўплай ўқув юрларида стандартлаштириш ва метрология асослари ўқитиლა бошлади. Бироқ метрология бўйича давлат тилида атамалар луфатга эътиёж сезиларди. Метрология соҳасидаги жохон луфатчилиги манбаларидан фойдаланган ҳолда яратилган

«Русча-ўзбекча изоҳли метрологик луфат» бу борада амалга оширилган самарали ишлардан бири бўлди. Унга метрология, ўлчаш техникаси ва сифатни бошқариш соҳасига доир атамалар киритилган.

Атамалар луфатнинг экспериментал ҳолати-

иқтисодчилар, олимлар, тадқиқотчилар ва олий ўқув юрти талабалари учун фойдали манбалардан бирига айланиши шубҳасиз.

Турдиали ОРТИКОВ,
ЎзР ФА Сейсмология
институтини лаборатория
мудирини,
физика-математика
фанлари докторини,
профессор

Зиёдулла ҲАМИДОВ,
ЎЗМУ доценти

O'YNAB, SO'ZLAB O'RGANAMIZ!

(Davomi. Bosh gazetaning o'tgan sonlarida.)

Kasblar ko'pdir dunyoda

Dunyoda kasb many — ko'p.	Meni
Kasb degani esa job .	Job
Ovqat qilar cook — oshpaz,	Kuk
Unga qilamiz havas.	
Usta builder — binokor	Bi'lde
Qurur uylar betakror.	
Baker — nonvoy yopar non,	Be'yke
Dalada farmer — dehqon.	Fame
Mohir dressmaker — chevar	Dresmake
Ko'ylak tikishni sevar.	
Mana doctor — shifokor,	Do'kte
Yonida patient — bemor.	Peysht
Driver — haydovchi yo'lda,	Drayve
Qo'li steering wheel — rulda.	Stiring vil
Bog'bon — gardener bog'da,	Ga'dene
Kuz, bahor va yoz chog'da.	
O'qituvchimiz — teacher ,	Ti'che
Xafa qilmaymiz hech ham.	
To'polon bo'lmasin der	
Policeman — militsioner.	Polismen
O't o'chirar fireman ,	Faemen
Xat tashiydi postman ,	Pousten
Raqs tushar dancer — raqqos,	Danse
Cleaner bo'ladi farrosh.	Kli'na

O'qituvchiga yordam

Chegarachi — **frontier grand**
Jasur, sezgir hamda mard.
Carpenter — duradgor,
Composer — bastakor,
Metalworker — chilangar,
Spaceman — fazogir.
Hairdresser — bilsang gar,
Ayollarga sartarosh,
Engraver esa naqqosh.
Veterinar bo'lar **vét**,
Bankir — **banker**, takror et.
Bookkeeper — hisobchi,
Boshqa kasblarni top-chi!
Engineer — muhandis,
Rassom atalar **artist**.
Pilot bo'lar uchuvchi,
Salesman esa sotuvchi.
Harbiy — **military man**,
Buni bilasanmi sen?
Turli-tuman kasblar bor,
Barchasin qilgin takror.
Ular bari har joyda
Keltirar doim foyda!

Fronti ga-ad

Ka'pente
Kompo'ze
Me'talvo'ke
Speysmen
Headresa

Ingreyva
Vet
Benke
Buk ki'pe

Injinie
A'tist
Paylet
Seylzman
Militeri men

Kavsar TURDIYEVA

(Davomi bor.)

Инсон шахнининг зийнати — унинг ақл-фаросати, интеллектидир. Интеллект нихоятда катта куч-қудратки, инсониятни тараққиётга етаклайди, унинг ҳаёти мазмунини бойитади, маданиятини юксалтиради. Теварак-атрофга бир назар ташласак, биз маданиятлашган, инсон ақл-заковати билан яратилган бир муҳитда яшаётганимизнинг гувоҳи бўламиз.

Инсон ақл-заковати ҳамма вақт олимлар диққат марказида турган. Психологлар томонидан охириги 50—70 йил давомида интеллект ҳақида, тафаккур ҳақида, айниқса, ижод ҳақида том-томлаб китоблар ёзилди. Инсоннинг ихтирочилик, иходкорлик қобилияти баъзан сирли, баъзан оддий бир қобилият деб тасаввур этилган. Айтиш керакки, ҳозиргача инсон ақл-заковатининг таркибий қисми, унинг тузилиши, ижод муаммолари ўз тадқиқотчиларини кутмоқда. Лекин, шу билан бирга, бу соҳада жуда катта тушунчаларга ҳам эга бўлдиқ. Ақл-заковат доирасида нутқимизда кўп ишлатиладиган баъзи сўзларнинг маъносига тўхталиб ўтамиз.

Интеллект. Интеллекта психологияда берилган таърифлар хилма-хил. Энг кўп тарқалгани, бу — француз олими Жан Пиаже таърифи. У кўпийлик тадқиқотлардан келиб чиқиб, интеллект — инсоннинг масалалар еча олиш қобилияти, деган хулосага келган. Ҳақиқатан ҳам, интеллекти бор киши кийин ва мураккаб вазиятлардан энгил чиқиб кетади. Ҳаёт кишилар олдига кўнлаб тўсиқлар қўяди. Улар маданий, маънавий, ижтимоий, илмий ва бошқа турда бўлиши мумкин. Хар ким бу тўсиқларни турли даражада, паст-баландлигига қараб, хар хил «куч» сарфлаб енгади. Ютиб чиққан инсон, шубҳасиз, ақлпрок, фаҳм-фаросати баландроқ кишидир.

Ўзбекчада «ақл» ҳўси ҳам айнан тушунчалар сўзил қила олиш ёки масалалар еча билиш қобилиятини белгилаяди. Мураккаб ҳаётин ёки илмий масалани кўп куч сарф-

ламай, энгил, қисқа усулда еча олган, муваффақиятга эришган кишини биз ақлли деймиз. Бундай одам ҳаётда кўпроқ ютади, юқори савияда ҳаёт кечира олади.

Заковат дегани — савия. Ақлнинг савияси, кўламига заковат дейилади. Ақлий заковат деган ибора интеллект деган маънони беради.

ҚОБИЛИЯТЛАР СИЛСИЛАСИ

Зеҳн дегани, бу — ақлнинг тезлиги. Биров энгил ва осонлик билан тушунча ҳосил қила олса, тез ва энгил мураккаб масалага кириша олса, осон тушуна олса, биз бундай пайтда кишини зеҳнли деймиз.

Зеҳн, ақл, заковат — буларнинг ҳаммаси қобилиятлар силсиласига киради. Қобилиятлар инсоннинг табиий-психологик, яъни муайян бир моддий-ирсий хусусиятлари асосида бутун ҳаёт давомида шаклланган психологик воқелиқдир. Кишининг қайси ҳаётин соҳада қобилияти бўлса, ўша соҳада муваффақият қозониши мумкин. Чунки ўша соҳа доирасида қўйилган масалаларни, тўсиқларни бошқалардан кўра энгил тушунади, осон енга олади, натижада муваффақиятга эришади. Муваффақият, бу — унга берилган рағбатлантиришдир. Хар қандай қобилиятнинг ривожланиши рағ-

бат билан, муваффақият билан амалга ошади.

Энди булардан ташқари, шу доирага тегишли бошқа сўзлар ҳам бор. Улардан бири — иқтидорлиқдир. Бу сўз мустақилликдан сўнг омалашиб кетди. Утган асрнинг 20—30-йилларига ишлатилиб, кейинчалик рус сўзлари билан алмашиб қолган «байналмилал», «аэроплан» каби сўзлар билан бирга «иқтидор» сўзи ҳам ишлатили бошлади. Дастлаб ноаникроқ, пала-партиш қўлланилиб келинган бўлса, кейинчалик аниқ мазмунга эга бўлиб, ҳатто расмий ҳужжатларда ҳам истеъдод эмас, иқтидор сифатида берилмоқ-

тинимсиз ўз устида ишлаш эъзига аъло баҳоларга ўқийди. Бундай пайтда у оила ишларига аҳамият бермайди, тўғрақ, санъат, спорт ишлари билан шуғулланмайди ёки жуда кам шуғулланади. Унинг мақсади мактаб бераётган билимларни тўла ўзлаштириш, ўқитувчилар орасида эътибордан тушиб қолмаслик, мактовга эришиш...

Истеъдодли бола эса, аксинча, баҳога интирмайди, «аъло» ёки «яхши» баҳоларга ўқини бирдан-бир мақсади эмас. Чунки унинг мактабдан ташқарида ҳам қизиқишлар олами бор. Бу — спорт, жамоат ишлари, санъат, бадий адабиёт, шеърят

Nuqtayi nazar

билиши, у ҳеч қандай мусобақаларда иштирок этмаган бўлиши, бунини истамаслиги ҳам мумкин. Лекин ундан бир неча баробар кучсиз шахматчи бола, масалан, мусобақаларда иштирок этиб, қандайдир ўрин олиб, ўз коллежида ёки ўз минтақасида обрўли, эътиборли ёки баъзан талантли шахматчи сифатида назарга олиниши эҳтимолдан йироқ эмас. Айниқса, санъат соҳасида баъзан қобилиятдан кўра унинг фаоллигига нисбатан талантли деган ном берилади. Тушунарлики, талант сўзи психологик категория эмас, ижтимоий истилоҳ, ижтимоий баҳо.

«Даҳо» тушунчаси ҳам психологик категория эмас. Даҳо ёки гений оламшумул ўзгаришлар яратган одам. Бу ангилкими, ихтироми, бошқа фаолиятми, тарихи бўлмаган, ўхшаши йўқ бўлиши керак.

Ақл-заковат, нодир истеъдод ва инсониятни тараққиётга етакловчи бошқа олий инсоний фазилатлар ҳақида қисқача суҳбатимизни якунлаб, қуйидагиларни айтиб ўтишимиз керак. Табиатан кўпчилигимизни бу неъматдан беанасиб этмасмиз. Бировга кўпроқ, бошқага камроқ имконият берилган бўлса ҳам, бизга берилган кўз, кулоқ, тил, ақл-заковат ва бошқалардан унумли, йўлини билиб, меъёрида фойдалана олсак, хар биримиз ўз мақсадларимизга эришган бўлардик. Чунки хар бир қобилият, хар бир кишининг ақл-фаросати фақат ўзига эмас, балки атрофдагиларга, жамиятга жуда катта фойдаси тегадиган, ижтимоий кадрланадиган, қимматга эга бўлган хусусиятлардир.

Ботир КОДИРОВ,
ЎЗМУ профессори,
психология фанлари доктори

XXI asr bo'shlari globalashuv jara'yonining jadallashgan, fan va texnologiyalar o'lamida o'lajumlashgan, foydalanish qulaylashgan bilan tarix sahifalariga muhrlanishi shubhasiz. Uz navbatida, barcha sohalarda imkoniyatlarining kengayishi bilan birga, jamiyatda turli ijtimoiy muammolar ham avj olmoqda. Buzun jamoat transporti e'xud k'upchilik i'yg'iladigan joylarda ayrim e'shlarining quloqlariga mitti karнайчаларни qishtiриб олиб, turli elektron qurilmalar qarshisida muk tuшиб ўtirganiga k'uzimiz tushadi. Ularining atrofda sodir b'uladigan voqealarga beparvoligi esa kishi yig'a toldiradi. Shovkin-suronga e'tiborsizlik, diqqatning musika e'ki mobil telefoniga qaratilishi o'qibatida beixtiyр йўлахаракати qoidalarining buzilishi mud'xish o'qibatlar bilan yaqun topmoqda. Bundan birmuncha vaqt muqaddam Britaniya hukumati tomonidan jamoat joylari va k'uchakuyda quloqlar taqib k'uyiluvchi mitti karнайчалардан foydalanishga nisbatan kiritilgan cheklov ham aslida shu kabi muammolarning chuqur ildiz otgani natijasidir.

laridan doimiy ravishda foydalanishi ma'lum b'ulgan. Tadqiqotlarda ishpirok etgan e'shlarining 15 foizdan ziyodi uzlarini gadjetoman deya xisoblab, zamonaviy texnikaning har bir yotugidan ortda qolmaslikka intilishini ijobiy ba'olashgan.

Mutaxassislarining ta'ykidlashicha, gadjetlar ta'siriga d'uchor b'ulganlarning asosiy qismini 18dan 25 e'shgacha b'ulgan e'shlar tashkil q'iladi. Amaliyotda u'z isbotini topgan x'olatlarining yana biri, ular mobil telefonlarini x'atto yovinihi xonasiga ham u'zi bilan olib kirar ekan. Ijtimoiy s'urov cho'g'ida ular e'niida sevimli va qad-

da, ularning 77 foizi u'yin bilan mashg'ul b'ulishini ta'ykidlagan. 57 foizi esa planшетdan bilim olish maqsadida foydalanган. Buzungi kunda u'yinlarni ishlab chiqaruvchi kompaniyalar tomonidan xilma-xil, kishini to u'yin s'ungiga qadar bori'shga majburlovchi ma'xsulotlar ishlab chiqarilib, ularning

sa'bab b'ulishi mumkin, deyiladi «FizOrg» manbasida.

Aytish mumkin, texnik taraqqi'yet va elektron yangiliklar turmushimizning ajralmas qismini aylantirib ulgurган va kundalik muhim e'ti'ejlarimiz sirasiga kiradi. Endilikda bir kunni ham telefon e'ki internetga tасаввur q'ila olmaymiz.

ТЕХНИКАГА ҚАРАМЛИК — КАСАЛЛИК

Tobora rivojlanib bora'etgan dun'oda elektron qurilmalar qaramlik na'faqat kishi salomatligiga, balki uning ruhiyati, ijtimoiy mavqei'ga ham jiddiy salbiy ta'sir k'ursatmoqda. Inson ruhiyatiga sezilarli zarar etkazuvchi kasallik — gadjetomaniya allaqachon zamonaviy dun'oning xavfli xastaligi ruyxatiga kiritilgan.

«Wikipedia» elektron lugatida gadjet s'uziga yangi turdagi va barcha texnik moslamalarining i'yg'indisi, deya ta'yrid beriladi. Gadjetomanlar esa jara'yni bevosita ishpirokchilari, uning asiriga aylaniб qolgan insonlar xisoblanadi. Bunday kishilar x'atto x'e'tlarini telefon, kompyuter va televizor s'asavur q'ila olmaydi. Biroq shuni unutmасlik lozim, gadjetlarni ishlab chiqaruvchi i'irik kompaniyalar u'z ma'xsulotlarining xaridorgirli'gi va muva'ffaqiasizlikka uchrasmaligi uchun ham har bir ma'xsulotni birlaniga muqammal tarzda yaratmasdan, ularni b'ir-ketini yangi afzaliklarini k'ushib boraveradi. D'ukonlar, ishlab chiqaruvchi firmalar va reklama bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar omani texnik uskunalarini tez-tez va k'uprok xarid q'ili'shga undamoqda. Gadjetoman esa u'ziga bog'liq b'ulmag'an x'olda b'iror yangi turdagi texnik qurilmani qanday b'ulmasin sotib olishga urinadi. X'atto buzning uchun d'ukonda soatlab navbat kutishi, u'z mablag'ini birlamchi e'ti'ejlari uchun emas, balki yangi qurilmani sotib olishga sarflashi ham mumkin.

Ayni damda e'shlar, a'holining mehnatga la'e'katli qismining gadjetlardan x'adlan ortiq foydalanishi natijasida kuchli depressiya, norozilik va ish samaradorligining pasayishi k'uzga tashlanmoqda. Ya'qinda omaviy axborot vositalari va internet o'lamida germaniyalik

shaх yarim kechasi u'ta qazablangan x'olda shaхsiy kompyuterini d'erazadan uloq'tirgani x'aqida xabarlar keng tarqaldi. Bunga esa uning mukkasidan ketgan «sevimli» u'yinida muva'ffaqiasizlikka uchrangani sa'bab b'ulgan. Tartibbuzarining a'xvolini k'urikdan u'tkazgan shifokorlar unga ruhiy xastalikka chalingan, deb tashxis q'iygan.

Bunday x'olat hammasizning x'e'timizda ham sodir b'ulishi mumkin, — deya ta'ykidlaydi shifokor-ruхshunoslar. — Chu'ki kompyuterda b'uladimi, telefonlarda, elektron u'yinlar k'upchilikning sevimli mashg'ulotiga aylaniб ulurgan. Af'suski, sodir b'uladigan bu kabi tajovuzkor x'odisalarining aksariyati aynan gadjetlarning salbiy ta'siri o'qibatida yuzaga k'eladigani hech kimni ajablantirmay q'uydi.

Buzun Britaniyada u'tkazilgan tadqiqotlar shuni k'ursatadi, u'shbu mamlakat a'holisining d'earli uchdan bir qismi muntazam ravishda yangi turdagi de'vayslarni sotib olishga intiladi, ammo ular zamonaviy texnika (telefon, planшет, no'utbuk)ning atigi uchta vazifasidan foydalanishini ma'lum b'ulgan.

A'holining ma'lum qatlam-lari u'trasida u'tkazilgan ijtimoiy s'urovnomalar natijasida olingan ma'lumotlarda shaхarda yashaydigan odamlarning yarmidan k'upining zamonaviy axborot texnologiya-

rdon pleierlari b'ulmasa uzlarini x'udni tana a'zolarining b'iridan ajralgandek xis q'ili'shini aytishgan.

X'ozirgi kunda tadqiqotchilar zamonaviy gadjetlarning inson psixofiziologiyasiga qanday ta'sir q'ili'shi b'oradisa tajriba va kuzatuvlar olib bormoqda. Psihoterapevtlarning fikricha, ayniqsa, i'irik megapolislarda istiqomat q'ilyuchi a'holi k'uprok ruhiy iztiroblarning k'urboni b'ulur ekan. Bunga sa'bab, ularning turli texnikalar qurshovida istiqomat q'ili'shidir. Shuningdek, telefonida bir soatdan ortiq su'xatlashish kishi stress x'olatini pайdo q'iladi. B'azida esa k'imdir foydalana'etgan mobil telefonidan e'ki bos'qa moslamadan u'zi istagan natija, qoniqishga e'ga b'ulmasa, asabiylasha bo'shladi.

Masalani yangi bir jiddiy tomoni, ayni damda gadjetlarga qaramlik a'holining d'earli barcha qatlamini u'z domiga tortmoqda. Ayniqsa, bolalar u'trasida gadjetlarga qaramlik i'ildan i'ylga ortiq bormoqda. «Nielsen» kompaniyasi tomonidan u'tkazilgan s'urovnomada b'ian 12 e'shgacha b'ulgan 48 foiz bola bayramda «iPad» olishini orzu q'ili'shini aytgan. X'udni shu kompaniya tomonidan 2011 yili u'tkazilgan tadqiqotda 12 e'shgacha b'ulgan bolalarning planшетlardan q'aysi maqsadda foydalanishi u'tgani bilan

targ'ibotiga millionlab dollar sarflana'etgani xisobga olsak, ayni damda raqamlar u'trasidagi tafovut yanada ortishi shubhasiz.

Okeanortilik bir guruh olimlar kompyuterli planшетlar va mobil telefonlarning u'ykuga qay d'arajada ta'sir k'ursatishiga oid tajribalari natijasini ma'lum q'ili'shdi. Unga k'ura, bu kabi moslamalardan me'yorida foydalanish sog'liq uchun bezarar. Biroq elektron qurilmalardan faqatgina u'ykuga e'tishdan eng kamida ikki soat oldin, muayyan vaqt davomida foydalanish tavsiya q'ilinadi. E'tibor qaratilgan b'ulsa, buzun k'upchilik e'shlarining mobil telefoni-siz u'ykuga ketishi amrima'xol. U'yku davomida taraladig'an t'ulkinlar inson salomatligiga ta'sir k'ursatmasdan qolmaydi. Yrim tunda k'imningdir k'ungirok q'ili'shi, turli xabarlarining k'elishi esa kuchli asabiy taranglikni pайdo q'ili'shi tabiiy.

Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalardan taraladigan nur inson salomatligiga jiddiy salbiy ta'sir k'ursatadi. B'irinch navbatda melatonin moddasi x'adlan ortiq ishlab chiqarilishiga sa'bab b'uladi. Melatonin moddasi inson organizmining kunlik tabiiy tartibini nazorat q'ilib, qorong'i tushishi bilan kishi u'ykuga tayirlanishi va dam olishi kerakligi x'aqida b'uyruk beradi. Ammo gadjet nurlari melatonin moddasini foydalali miqdorda ishlab chiqarilishini sekinlashtirishi e'ki umuman t'uxatib q'uyishi ham mumkin. Bu esa, u'z navbatida, u'ykudagi notinchliklarni vujudga keltiradi. U'ykusizlik esa k'eyinchalik diabetning ikkinchi turi rivojlanishi, organizmda ortiqcha e'lar pайdo b'ulishi kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, ular bilan tarqaladigan nurlar k'ukrak bez saratoniga ham

K'uzigi shunda, yangi turdalar telefon e'ki planшет sotuvga ch'iksa, eng avvalo, uning yangi imkoniyatlaridan foydalanib, x'e'timizga mazmun olib k'irish emas, balki k'imlaradig'ir maqtanish, k'imlardandir ortda qolmaslik maqsadida shu ishga q'ul uramiz. Bu x'olat ayniqsa e'shlar u'trasida k'uprok kuzatiladi. Agar e'tibor b'eradigan b'ulsa, ular su'xatlarining aksariy mavzusi aynan yangi ch'ikan va ch'ikishi kutila'etgan s'ung'i rusumdag'i qurilmalar x'aqida b'uladi.

Ammo yuqorida nomlari sanab u'tilgan vositalar maqtanish e'ki zamonaviylik belgisi emas, inson e'ti'ejlarini qondiruvchi va uning x'e'tini osonlashtirishga xizmat q'ilyuchi k'umachiga aylanishi lozim.

Buzungi kunda yurtimizda e'shlar ta'lim-tarbiyasiga davlat siyosati d'arajasida e'tibor qaratilishi bejiz emas. Shu kabi x'olatlarining oldini olish maqsadida U'zbekiston Respublikasi Vazirlar Ma'xmasining «U'zbekiston Respublikasi ta'lim muassasalarida mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish ch'ora-tadbirlari t'ug'risida»gi qarori q'abul q'ilingi. Qarorda ta'lim muassasalarida pedagoglar, u'quvchi-talabalarning mobil telefonlaridan foydalanish tartiblari bilan bir qatorda, ularning salomatligini asrash, sifatli ta'lim olishi, boy ma'naviy merosimizni qadrlash asosida ularni Vatanga mu'habbat, milliy va umuminsoniy qadriyatlarini, milliy q'oylarni hurmat q'ili'sh va ularga sadoqat ru'xida tarbiyalash ham u'z ichiga oladi.

Xulosa q'ilib aytganda, gadjetlardan faqatgina unumli, maqsadli va me'yorida foydalanilishiga ijobiy natijalarga e'ri'shish mumkin.

«Ma'rifat» muxbiri
Сурайё СИРОЖИДДИНОВА
тайёрлади.

МУСИҚА ДАВОЛОВЧИ
ХУСУСИЯТГА ЭГА

Макгилл университети (Канада) тадқиқотчилари Мона Лиза Чанда ва Даниэл Левитин 400га яқин мусиканинг даволаш хусусиятини ўрганиб чиқиб, унинг чиндан ҳам ҳаётбахш кучга эга эканини яна бир бор тасдиқлашди.

«Trends in Cognitive Science» журналида келтирилишича, musiqa фақатгина руҳиятга эмас, балки инсон организмга ҳам таъсир кўрсата олади. У бир қатор нейрокимёвий жараёнлар (опиод-демонфин, кортизол, серотонин ва окситоцин)га бевосита таъсир кўрсатиш хусусиятига эга. Жумладан, мустаҳкамлаш, мамнунлик, стресс, иммунитет ҳамда ижтимоий муносабатларни бошқаришга оид мия қисмлари фаолияти айнан улар билан боғлиқ.

Турли йўналишдаги мусикалар миянинг турли марказларига ҳар хил таъсир кўрсатиши ҳам таъкидланмоқда. Масалан, ритмик оҳанглар кексаларда миянинг ёш билан боғлиқ ўзгаришлар жараёнини секинлаштиради. Шунингдек, ушбу musiqa иммунитет учун жавобгар бўлган қисмларда нейронларни фаоллаштиради. Шу боис мутахассислар томонидан кексаларга зарбали musiqa садоларига қулоқ тутиш тавсия қилинади.

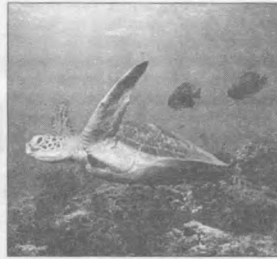
Гуруҳ бўлиб ашула айтиш эса ижтимоий алоқаларни мустаҳкамловчи окситоцин гормонининг кўп миқдорда ишлаб чиқарилишига сабаб бўлади. Бундай қўшиқларнинг қалбларни бир-бирига яқинлаштириш хусусияти кўпчиликка маълум. Бироқ унинг нейрокимёвий жараёнлар билан боғлиқлиги яқиндагина аниқланди. Окситоцин, шунингдек, вокал musiqa садолари остида ҳам кўп миқдорда ишлаб чиқарилади.

Мутахассислар фикрига кўра, musiqa орқали стрессга қарши курашиш дори воситаларини қабул қилгандан кўра фойдалироқ. Шунингдек, жарроҳлик амалиёти олдида ёқимли musiqa эшитиш тинчлантирувчи дори воситасига кўра самаралироқ таъсир кўрсатади. Бу эса камҳаражат ва салбий асоратлардан холи даволаш усули саналади.

ОКЕАНЛАР ТУБИ ИЛИШДА
ДАВОМ ЭТМОҚДА

Иқлим ўзгаришлари, об-ҳавонинг кескин исиб кетгани ҳақида гап кетар экан, асосан атмосфера қатламларида ҳароратнинг кўтарилишига эътибор қаратилади. Бироқ дунё океанлари атмосферага нисбатан кўпроқ иссиқлик энергиясини ўзида сақлаб, иқлим ўзгаришларига кучлироқ таъсир кўрсатиши ҳам назардан четда қолмаслиги зарур.

Европа об-ҳавони олдиндан таҳмин қилиш маркази изланувчилари Магдалена Балмаседа ва Эрланд Келлен ҳамда Атмосферани ўрганиш миллий маркази (АҚШ) мутахассиси Кефин Тренберг бу борада янги изланишларни олиб боришди. Улар 1958 йилдан 2009 йилгача

Letters» журналида батафсил ёритилди.

НАФАС ОРҚАЛИ
АНИҚЛАНИШИ МУМКИН

Инсон танаси айрим жиҳатлари билан бир-биридан тубдан фарқ қилади. Жумладан, бармоқ излари ва ДНК орқали кишиларни ажратиб олиш мумкин. Эндиликда улар сафига нафас олиш ҳам қиртилиши мумкин.

«ScienceNOW» журналида қайд қилинганидек, швейцариялик бир гуруҳ мутахассислар ана шундай имкониятни тақдим этувчи қурилмани яратишга муваффақ бўлди. Уларнинг таъкидлашича, биз чиқараётган нафас организмда кечаётган кимёвий жараёнларни ўзида акс эттирувчи бетакорор «из»га эга.

Тадқиқотларга бир гуруҳ кўнгиллилар жалб этилиб, улардан масс-спектрометрга пуфлаш сўралди. Қурилма ёрдамида нафас орқали чиқарилган кимёвий бирикмалар таҳлил қилинди. Эски усуллардан фарқи равишда, бу сафар қўлланилган ускуна нафасни бир неча сониялар ичида таҳлил қилиш имкониятига эга эди.

Яқунда маълум бўлдики, биз чиқараётган нафас таркиби кун давомида маълум миқдорда ўзгариб турса ҳам, ундаги айрим қисмлар доимо ўзгармас ҳолда сақланиб қолган. Шунингдек, нафас олишининг бармоқ излари сингари ҳар бир инсонда турлича эканлиги аниқланди.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, келгусида мазкур усул орқали саратон касаллиқларини аниқлаш, спортчиларни қисқа муддатда допинг текширувидан ўтказиш мумкин.

Санжар РУСТАМОВ тайёрлади.

Аргентинанинг Буэнос-Айрес шаҳри ва унинг атрофидаги ҳудудларда сув тошқинлари юзага келтирган ер қўчилари оқибатида электр ва алоқа тизимида узилишлар қайд этилган, 54 киши ҳалок бўлиб мамлакатда уч қўнлик мотам эълон қилинган.

Папуа-Янги Гвинея гарбидagi тоғли ҳудудда йўловчи автобусининг 50 метрлик дарага қулаши оқибатида 24 киши ҳалок бўлган, 10 нафар йўловчи эса маҳаллий шифохонага ётқизилган.

Британия суди томонидан янги уй олиш мақсадида ўз уйини ёқиб юбориб, 6 фарзандининг ҳаётига зомин бўлган Мик Филфотт умрбод қамоқ жазосига маҳкум қилинган.

Ҳиндистоннинг Мумбай шаҳри яқинидаги Тхане шаҳарчасида қурилиш битмаган 7 қаватли бинонинг кулаб тушиши оқибатида 27 нафарга яқин киши ҳалок бўлган, бир неча ўн киши эса жароҳат олган.

Бразилия соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан жорий йилнинг дастлабки уч ойида ўткир вирусли хасталикка чалинган 635 минг кишидан 1,3 минг нафарининг аҳоли оғир экани ҳамда 108 беморнинг ҳаётдан қўз юмгани ҳақида хабарлар тарқатилган.

«Франс Пресс» ахборот агентлиги томонидан тарқатилган хабарга кўра, Нигериянинг Абужа ва Локожа шаҳарлари оралиғида ҳаракатланаётган автобус ҳайдовчининг эҳтиётсизлиги оқибатида қатновнинг қарама-қарши томонига ўтиб кетган ва бошқа автобус билан тўқнашиб 18 йўловчининг ҳалок бўлишига олиб келган.

реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама

Умумтаълим мактаб ўқувчилари учун дарсликларни қайта нашр этиш юзасидан тендер савдоларига таклифлар бериш муддатини узайтириш тўғрисида ЭЪЛОН

Халқ таълими вазирлиги томонидан 2013 йил 28 мартда вазирлиқнинг Web-site: www.Uzedu.uz E-mail: info@uzedu.uz да берилган эълондаги 2013-2014 ўқув йилига умумтаълим мактаблари ўқувчилари учун дарсликлар ва ўқув-методик қўлланмаларни қайта нашр этиш юзасидан Тендер савдоларига таклифлар бериш муддати 2013 йил 9 апрел соат 14:00 дан 2013 йил 19 апрел соат 14:00 гача узайтирилди.

Тендер таклифлари 2013 йил 19 апрел кунини соат 15:00 да Республика таълим марказида (манзил: Тошкент шаҳри, Фуркат кўчаси, 174-уй) барча қатнашчилар вакиллари иштирокида очилади.

Мурожаат учун телефонлар: 239-40-81, 239-40-83.

Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги 58-мактабгача таълим муассасаси биносининг том қисмини капитал таъмирлаш учун тендер эълон қилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар Сафдош кўчаси 4-уй. Тел: 253-27-34

Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги 530-мактабгача таълим муассасаси биносининг том қисмини капитал таъмирлаш учун тендер эълон қилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар Жамшид Шоший кўчаси 6-уй. Тел: 255-43-89

Тошкент шаҳар Олмазор тумани ҳокимияти тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекцияси томонидан 31.05.2007 йилда № 002013-05-сон билан рўйхатга олинган Тошкент шаҳар — 700174, Олмазор тумани, Талабалар шаҳарчасида (ИНН-201955561 ОКОНХ-92200) жойлашган Ўзбекистон Миллий университети қошидаги Олий педагогика институти Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 23 ноябрдаги 327-сонли қарори ва Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2012 йил 29 ноябрдаги 474-сонли буйруғига асосан тугатилди. Эътирозлар эълон чиққан кундан бошлаб 2 ой мобайнида 246-39-67 телефон орқали қабул қилинади.

Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги 132-мактабгача таълим муассасаси биносининг том қисмини капитал таъмирлаш учун тендер эълон қилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар Ракат боши кўчаси 62-уй. Тел: 255-61-88

Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги 487-мактабгача таълим муассасаси биносининг том қисмини капитал таъмирлаш учун тендер эълон қилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳар Жамшид Шоший кўчаси 4-уй. Тел: 255-27-37

ИНТИЛУВЧАН ЎҚИТУВЧИ

меҳнати муносиб тақдирланди

Кўнғироқ чалинган, инглиз тили хонаси ўқувчилар билан тўлди. Ўқитувчи иш дастури ҳамда тарқатма материаллар билан синфга кириб келган, болалар ўрнидан туриб, бир овоздан:

— Good morning, teacher! (Хайрли тонг, устоз!) — дейишди.

Муассар Тоғажонованинг юзига табассум югурди. Ҳа, бугун ўқувчиларнинг тайёргарлиги яхши. Бунинг уларнинг баралла овози айтиб турибди. Шогирдларига бир кур кўз югуртирган:

— Good morning, sit down! (Хайрли тонг, ўтиринглар), — деди.

Дарс бошланди...

Янгийўл туманидаги 45-умумтаълим мактаби ўқитувчиси Муассар Тоғажонова инглиз тилини ўрганишга болалиқдан кўнгли билан қизиқиб уни ТДПУнинг хорижий тиллар факультетига етаклади. Мана, олий ўқув юртини тамомлаб, мактабда иш бошлаганига ҳам етти йил бўлибди.

Ўқувчиларда хорижий тилини ўрганишга ҳавас уйғота олган муаллима ўз устиди тинимсиз ишлаб, машғулотларга ижодкорона ёндашишга, таълим жараёнига янгилик олиб киришга интилади, дарс чоғида замонавий педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан моҳирона фойдаланади. «Ақлий ҳужум», «Блиц», «Картонча орқали савол-жавоб»

ва «Кластер» усулидаги дарслар, «Ким лугатни яхши билади?», «Ким тўғри гап тузди?», «Ким матнни раво қилди?» каби интерактив ўйинлар ўғил-қизларга аиникса манзур бўлмоқда. Бу йўл билан ўқувчилар чет тили грамматикасини, сўзлашув ва тўғри ёзиш сирларини осон ўзлаштиради.

— Муассар Тоғажонова ташаббускорлиги, мавзуларни жонли тарзда тушунтириши билан ажралиб туради, — дейди мактаб директори Мазрифат Абдурахимова. — У инглиз тилига қизиқувчи ўқувчилар учун мактабда «We learn English» тўғраганини ташкил этди. Қўшимча машғулотларда ўғил-қизларимиз тил ўрганишга сидқидилдан бел боғладан.

Ўтган йили педагогнинг «We learn English» лойиҳаси жамоатчилик томонидан юқори баҳоланиб, «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси грантига сазовор бўлди. Унинг ёш авлодга таълим-тарбия бериш борасидаги меҳнатлари давлатимиз томонидан муносиб баҳоланиб, мамлакатимиз мустақиллигининг 21 йиллиги арафасида Президентимиз фармони билан «Шўхрат» медали билан тақдирланди. Ўшбу эътироф ёш ўқитувчини янада ғайрат билан ишлашга ундамоқда.

Бекзод ХИДОЯТОВ

Азоналаб уйғонган муаллиманнинг ҳовлига чикар-чикмас димоғига урилган салқин ва мусаффо ҳаводан бутун вужуди яйраб кетди. «Баҳор!» деб юборганини ўзи ҳам сезмай қолди шу он. Кўтаринки кайфият билан бир зумда уй ишларини саранжом-саришталида, мактабга ошқиди. Йўлда кетаркан, кийфос гуллаган бодом, ўрикларга боқиб, беихтиёр ўйга чўмди: «Мана, баҳор — она заминимиз баданига қуёшнинг тафти уриб, ўйғониш палласи етди. Ҳаво алмашиб, кунлар исий бошлаган аини дамларда

мактаб, бир-биридан ширин-шаркар болакайлар билан боғлади. У ҳушмуомалалиги ва интилувчанлиги боис жамоа ҳурмати қозонди. Мухаббат опанинг мактабдаги тадбирларда ташаббускорлиги ёш педагогларга ибрат бўлмоқда. «Интерактивные уроки — основа новой педагогической технологии» мавзусидаги методик қўлланмаси тумандаги ўқув муассасаларида омлаштирилган бекжиз эмас. Дарсларида ноанъанавий методлардан фойдаланиб, кўпроқ мустақамловчи машқларни қўллабди. Ранг-баранг усулда

МУАЛЛИМ МАҲОРАТИ

дарсини мазмунли ва қизиқарли ўтишида

ҳамманинг кайфияти бирдай чоғ. Аммо иссиқлик элитади одамни. Аиникса, болажонларнинг бироғина дангасалиги ортади, ўйинқароқлиги тутди бу фаслда. Демак, ўқувчилар дарсларда сусаймаслиги учун бўш келмаслигимиз, янада диққатлироқ бўлишимиз керак. Бунинг

Ta'lim fidoyilari

учун, аввало, машғулотларни доимидан ҳам қизиқарлироқ ўтиш талаб этилади...

Шеробод туманидаги 1-умумтаълим мактабининг бошланғич синф ўқитувчиси Мухаббат Қурбонованинг ҳаёли хамиша болажонлар ташвиши, уларни билимдон, зукко этиб тарбиялаш ўйи билан банд. Муаллиманинг камтарона меҳнатлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланди, ўтган йили ўқувчилар ва мураббийлар кўни — умумхалқ байрами арафасида «Ўзбекистон халқ ўқитувчиси» унвони билан муқофотланди.

Бугун мамлакатимизнинг олис ҳудудларида ҳам ўқувчиларнинг сифатли таълим-тарбия олиши учун барча шарт-шароит яратилган. Жумладан, Сурхон

воҳасидаги ўшбу мактаб ҳар жиҳатдан ҳавас қиларли. Ўқувчилар Мухаббат Қурбонова каби малакали устозлардан сабоқ олишаётди. Тажрибали ва изланувчан педагог ўттиз йилдан буюн бошланғич синф ўқувчиларига ҳарф ўргатиб келади. Машғулотларида таълимий ўйинлар ҳамда кўргазмали воситалардан кенг фойдаланади.

— Мактабда ўқиб юрган кезларимдаёқ рус ва инглиз тилини қизиқиб ўрганардим, — дейди Мухаббат Қурбонова. — Маргарита Ильмуродова, Люция Ягафарова, Инобат Номозова каби устозлардан билим олиш асосида меҳнатқашлиги қасбга садоқатни ўргандим.

Ақсар хотин-қизларимизнинг айнан ўқитувчилик касбини танлаши бежиз бўлмас керак. Аиникса, бошланғич таълим ўқитувчилари орасида аёллар кўпчиликини ташкил этиши маълум. Бунинг асосий сабабларидан бири болага муҳаббат, уларнинг бахти-қамоли учун ҳар қандай машаққатларга тайёр туришдек фидойиллик каби оналарга хос туйғулур бўлса, ажаб эмас. Мухаббат Қурбонова ҳам олий ўқув юртини тамомлагач, тақдирини ўзи таълим олган

ўтилган машғулотлар болажонларни мустақил ижодий фикрлашга ундади табиий.

— Ҳар бир мамлакатнинг келажиги ўқув даргоҳларида таълим-тарбия олаётган ёшлар салоҳияти ва маънавий савияси, қолаверса, уларни дунёга келтириб, улғайтирадиган оналарга эътибор билан белгиланади — дейди муаллима. — Ўрта-мида ёшлар таълим-тарбиясига қанчалик аҳамият берилса, хотин-қизларимизнинг саломатлигини асраш, ижтимоий фаоллигини ошириш, ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга эътибор ҳам шунчалик юқори. «Ўзбекистон халқ ўқитувчиси» унвони билан тақдирланганимда бунинг яна бир қарра ҳис қилдим.

Ёш авлод қалбида эзгулик фазилатларини уйғотиб, онгу шуурини маърифат нури билан ёритаётган Мухаббат Қурбонова каби устозларнинг хизмати ҳар қанча эъзозга муносиб.

Зебунисо БҲРИЕВА,
Шеробод тумани
ХТМФМТЗ
бўлими методисти,
Шоира БОЙМУРОДОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

ГЕРМАНИСТИКА БИЛИМДОНИ

Талабалар фанларга қизиқувчанлиги, китобга ўчлиги, амалий машғулотларда фаоллиги, жамоат ишларида ташаббускорлиги билан устозлар назарига тушади. Юсуфжон Исмоилов ана шундай ғайратли, билимга чанқоқ йигит сифатида курсдошлари ва ўқитувчилари эътиборида бўлди. Немис тили сир-асрорларини фидойи муаллим Йохан Краусдан ўрганган шогирд Тошкент давлат чет тиллар педагогика институтини (ҳозирги ЎзДЖТУ)ни тугатиб, таржимон сифатида иш бошлади.

Ҳарбий хизматидан қайтган, Низомий номидаги педагогика институтини (ҳозирги ТДПУ) чет тиллар кафедрасига ишга тақлиф этишди, аини пайтда Чет тиллар институтининг сиртки факультетида талабаларга сабоқ берди. Юсуфжон амалиётчи-педагог бўлибгина қолмай, тил назариясининг нозик ва мураккаб томонларини тадқиқ этишга бел боғлади. Германистиканинг долзарб мавзусидаги — немис тилининг юқори услуби бўйича монография тадқиқоти Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг ихтисослашган кенгашида муҳокама қилиниб, юқори баҳоланди. Муаллифга филология фанлари номзоди илмий даражаси берилди. Юсуфжон Исмоиловнинг диссертацион иши қаторига қўллаб амалиёт учун зарур китоб, қўлланма ва фўлгалар қўшилди. «Немис тили» (3-босқич талабалари учун), «Немисча-ўзбекча» ва «Ўзбекча-немисча-лугат» минглаб тил ўрганувчилар учун

фойдали манба бўлиб хизмат қилмоқда.

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети ташкил этилганида Юсуфжон Исмоиловни ишга тақлиф қилишди. Янги ўқув даргоҳида немис тили билан бирга менталитет бўйича ҳам маърузалар ўқиди. Ана шу савийа ҳаракат самараси ўлароқ, нуфузли нашрларда менталитет қирраларини тадқиқ этган ўттизга яқин мақолалари

эълон қилинди.

Мана бир неча йилдирки, Юсуфжон Исмоилов Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети немис филологияси факультетини бошқармоқда. Факультет Германия ва Австриянинг қатор университети билан ҳамкорлик алоқалари ўрнатгани боис, чет эллик профессорлар билан турли таълимий лойиҳалар муҳокама қилинади. Талаба ва ўқитувчилар айирбошлаш бўйича манфаатли лойиҳалар амалга оширилади. Юсуфжон Исмоилов мутахассис сифатида халқаро лойиҳаларда иштирок этиб келади. Хозиргача олим ўндан ортиқ грант қолиби бўлган. Чет элдаги илмий нашрларда ўнлаб мақолалари чоп этилган.

Хозирги кунда Юсуфжон Исмоилов ёш авлодга янги дарсликлар, чет тили ўқитиш концепцияси, ўқув андозалари ва дастурларини ишлаб чиқишга қамарбаста бўлмоқда.

Шавкат КАРИМОВ,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари
университети профессори

Умрни тезоқар дарёга мензайдилар. Вақт шиддатини, аиникса, ўрта ёшдан ўтиб, кексалик сари қадам қўйганда яққол ҳис қиласан киши... ва ҳаётимни тўғри йўлга солдимми, дея ўйга толасан.

Ёқубжон Мадаминов умрини машаққат

Гулистон туман кенгаши раиси вазифасида ишлаётган Ёқубжон Мадаминов умрини таълим соҳасига бағишлаганидан мамнун. Устоз чин маънода ўқитувчиликдан барака топи, касбининг ортидан қосаси оқарди. Турмуш ўртоғи Дилбархон опа билан беш

КАСБИДАН КАМОЛ ТОПДИ

қатли ва, аини пайтда, шарафли қасбга бағишлади. Дастлаб Тошкентдаги 2-техника билим юртини битириб, самолётсозлик заводида ишлади. Кейин ТошДУнинг филология факультетида таҳсил олди, мактабда ўқитувчилик қилди. Узоқ йиллар Гулистон шаҳар ва туман халқ таълими бўлимларида, Деҳқонобод қишлоқ хўжалиги қасб-хўнара қоллежиди, 70-мактаб интернетда, тумандаги таълим ва фан ходимлари қасаба уюшмасида раҳбар лаво

зимларида фаолият юритди. Устоз доимо ёш авлод таълим-тарбиясига қўнқачлиқ билан ёндашди. «Умидли ёшлар мактаби»ни ташкил этишга бош бўлиб, олий ўқув даргоҳларидан, катта мактаблардан етук мутахассисларни тақлиф қилди. Туманда ўқитувчи-мураббийлар иш самарадорлигини аниқлашнинг ўзига хос услубини жорий этиб, мактабларда ўзаро тажриба алмашиш механизминини йўлга қўйди...

Ҳозир ЎзХДПнинг

фарзандни қамолга етказди. Ёқубжон Мадаминов ўзи туғилиб-ўсган Гулистон туманига бундан ўттиз уч йил муқаддам ўқитувчи бўлиб келган эди. Ўтган йиллар давомида қанчадан-қанча шогирдлар тайёрлади. Ҳозир тумандаги педагогларнинг кўпчилиги уни ўзига устоз деб билди. Муаллим учун бундан баландроқ мартаба, бундан улугроқ унвон, бундан юксакроқ обрў бўладими!

Мунаввар ПАРДАЕВ,
Бойжигит АБДУЛЛАЕВ

АНИҚ МАҚСАД БЕСАМАР КЕТМАС

навоийлик талабаларнинг ўзларига бўлган ишончи ортмоқда

Чинакам бахт водийсига айланган Ўзбекистонимизда фарзандларимизнинг ҳар томонлама баркамол бўлиб улғайишларига хизмат қилувчи, ўзига хос жиҳатлари билан дунё ҳам-амияти томонидан юксак эътирофларга сазовор бўлаётган уч босқичли спорт мусобақаларини юртдошларимиз интиқлик билан кутишга одатланиб қолишди. Ана шундай улкан тадбирлардан бири жорий йил Бухоро шаҳрида ўтказиладиган Универсиада спорт ўйинлари ҳам спортчи-талабалар ҳаётидаги унутилмас воқеалардан бирига айланиши мукаррар.

Хусусан, ўтган йили «Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларининг финал босқичига мезбонлик қилган навқирон Навоий вилояти ҳам ушбу шарофатли тадбир баҳонасида янада кўркамлашди. Бир-биридан ажойиб, замонавий қулайликларга эга муҳташам спорт иншоотлари навоийликлар, айниқса, ёшларнинг ўзлари меҳр қўйган спорт тури билан мунтазам шугулланишлари учун имкон яратмоқда. Бу, ўз навбатида, вилоятда спортнинг оммавийлиги янада ошишида бош омил бўлмоқда. Бугун навоийлик спортчи-талабалар Универсиадада спорт мусобақаларига кўтаринки кайфиятда ҳозирлик қиришмоқда.

— Юртимиз талабалари ўртасидаги нуфузли спорт ўйинларига тайёргарлик жараёни вилоят ҳокимлиги ва олий таълим муассасалари мутасадди ва масъуллари бошчилиги-

да уюшқоқлик билан давом этмоқда, — дейди Навоий давлат педагогика институти жисмоний тарбия факультети декани Отабек Муса-

яхшилаш. Ўйлаймизки, навоийлик йигит-қизлар бунга қодирлигини мусобақалар чоғида ҳам исботлашади.

Бор диққати ва кучини Универсиада мусобақаларига қаратаётган талаба-спортчилар учун то мусобақалар якунланмагунча осийиш йўқ. Бирор натижага эришишни истаса, уйқусию ҳаловатидан кечиб бўлса ҳам ҳаракат қилиши талаб этилади. Ана шундай машаққатни зиммасига олган баскетболчиларни айна

эга спорт мажмуасида қатъий режа асосида машғул олиб бораётган волейболчиларга эса маҳоратли мураббис, Ўзбекистон чемпиони Музаффар Ёдгоров устозлик қилапти. «Универсиада—2010»да волейболчи йигитлар жамоаси ҳам 2-ўринни забт этишганди. Шунингдек, вилоятда спортнинг сузиш тури ҳам ривожланмоқда. Зилола Болиева, Тохир Мусақулов, Алёна Томина сингари ёш сузувчилар учун «Баркамол авлод» спорт мусобақалари дастлабки синов майдони вазифасини ўтаган бўлса, «Универсиада—2013» эса уларни чинакам курашга чорлаши турган гап. Қолаверса, жаҳон универсиададиги йўлланма олган оғир атлетикачи Махлиё Тогаева, курашчи Мафтуна Эсоновадан ҳам мураббийлар яхши натижаларни кутишмоқда.

Қисқаси, мавжуд ютуқларни таянч, бугунги машаққатли меҳнатни эса эртанги кунлар қувончи деб билган навоийлик ёшлар кўшни вилоят — кўхна ва боқий Бухородан ҳам ёруғ юз билан қайтишни ис-ташмоқда.

Ойбуви ОЧИЛОВА

Навоий вилояти

МУСОБАҚАЛАР ЁШЛАРНИ БИРЛАШТИРАДИ

Юнусобод тумани ҳокимлиги ва «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигида ҳудуддаги 12та ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ўқувчилари иштирокида мусобақа ўтказилди. Ҳаваскор спортчилар стол тенниси, теннис, волейбол, футбол, тош кўтариш ва арқон тортиш бўйича ўз имкониятларини синаб кўрдилар.

Мусобақа қизгин ва мurosасиз курашларга бой тарзда кечди. Хусусан, миллий ўйинларимиз ҳисобланган — тош кўтариш ва арқон тортиш борасида Тошкент радио техника коллежи ўқувчиларини ортда қолдирадиган жамоа топилмади. Теннис баҳсла-

рида Тошкент кимё-технология коллежи жамоаси тенгсизлигини намоён этган бўлса, футбол мусобақаси Тошкент ирригация ва мелиорация институти қошидаги академик лицей ўқувчилари галабаси билан якунланди.

— Бундай мусобақалар ёшлар-

нинг иродасини тоблайди, спортга бўлган иштиёқини янада оширади, — дейди мусобақа ҳаками Шерзод Зокиров. — Асосийси, мана шундай мусобақалар баҳонасида ёшларимиз онгида жамоавийлик, дўстлик, ўзаро ҳурмат тушунчалари шаклланади.

Мусобақа сўнггида ҳомиёлар томонидан голиб ва совриндорларга диплом ва эсдалик совғалари берилди.

Бобобек МАХРАМОВ,
ЎзДЖТУ талабаси

ҚИЗИҚАРЛИ ФУТБОЛ УЧРАШУВЛАРИ

Европа чемпионлар лигаси ҳамда Европа лигасининг чорак финалига йўлланма олган жамоалар дастлабки учрашувларни ўтказди. Парижда ПСЖ меҳмони бўлган «Барселона» дурангга имзо чекди.

Аввалига Месси ҳисобини очди, сўнгра Иброҳимович жавоб тўпини киритди. 89-дақиқада каталонияликлар пенальтини (Хави) амалга оширди — 1:2. Сўнгги дақиқада Матоди ҳисобини тенглаштирди (2:2).

Қолган баҳсларда қуйидаги натижалар қайд этилди: «Бавария»—«Ювентус» 2:0, «Реал»—«Галатасарай» 3:0, «Малага»—«Боруссия Д» 0:0. Жавоб учрашувлари 9—10 апрель кунлари ўтказилади.

Шунингдек, Европа лигаси иштирокчилари ўртасида кечган ilk баҳсларда қуйидаги натижалар қу-затилди: «Челси»—«Рубин» 3:1, «Бенфика»—«Нью-касл» 3:1, «Фенербахче»—«Лацио» 2:0, «Тоттенхэм»—«Базель» 2:2. Жавоб ўйинлари 11 апрель куни бўлиб ўтади.

БИР КУНДА УЧТА ЖАНГ

Бокс мухлисларини апрель ойида бир-биридан қизикарли муштаклашув кечалари кутмоқда.

Серхио Габриэль Мартинес (Аргентина) ва Мартин Маррей (Б.Британия) ўртасидаги жанг якунига етган, Нью-Йорк шаҳрида Дэнни Гарсиа ҳамда Заб Жуда, сўнгра Питер Куиллин (АҚШ) ҳамда Фернандо Герреро (Доминикан Республикаси) ўртасида мurosасиз учрашувларга старт берилди.

ЯРИМ ФИНАЛ САРИ

Монтерре шаҳрида теннис бўйича давом этаётган халқаро турнирнинг хотин-қизлар ўртасидаги яққалик баҳсларида чорак финал иштирокчилари аниқланимоқда.

Олмон теннисчиси Анжелика Кербер 1 соату 43 дақиқа давом этган матчида рус ракеткачиси Алла Кудрявцевани 6:4, 4:6, 6:2 ҳисобида енгди. У ярим финал йўлланмаси учун япониялик Аюми Морита билан кўч синашади.

Шунингдек, сербиялик Иована Яхичини енгган Мария Кириленконинг навбатдаги рақибаси польшалик Урсула Радванска бўлади.

ЧОРАК ФИНАЛЧИЛАР МАЪЛУМ

Баскетбол бўйича Евролига мусобақасининг чорак финал жуфтликлари маълум бўлди.

Демак, 9—25 апрель кунлари қуйидаги жамоалар уч марта ўзаро кўч синашади: ЦСКА (Россия)—«Баскония» (Испания), «Реал» (Испания)—«Маккаби» (Исроил), «Барселона» (Испания)—«Панатинаикос» (Греция) ва «Олимпиакос» (Греция)—«Эфес» (Туркия).

ХУРМА ТАЁҚ

Бу ўйинда икки гуруҳ иштирок этади. Ўйинни бошлашдан олдин 1,5 метрилик таёқ тайёрланади, кейин ўйин учун текис майдон танланиб, 15 метри масофага чиқиқ қизиб, белгилаб олинади.

Биринчи гуруҳ сардори иштирокчиға таёқни бериб, отишни айтиди. Иккинчи гуруҳ сардори эса ўйин майдонининг охирида туриб, таёқни чиқиқ устиға санчиб қўяди. Биринчи гуруҳ мергани таёқни отади. Отилан таёқ майдон охирида ерга санчилган таёққа тегиб уни йиқитса, биринчи гуруҳ голиб ҳисобланади. Агар йиқитолмаса мағлубиятға учрайди.

Гуруҳ сардорлари ва иштирокчилар алмашиб, шу тартибда ўйнайверадилар. Галаба қилган болалар баварига «хурма таёқ» дейди. Енгилган гуруҳ аъзолари голиб гуруҳ болаларини ўйин майдонининг бошлаши жойидан охиригача елкаларида кўтариб бориб, яна жойларига қайтариб олиб келишлари керак.

ЕТТИ ТОШ

Болалар бу ўйинни бошлашдан олдин икки гуруҳга бўлинишади. Гуруҳ сардорлари танганин томонларини белгилаб юқорига отадилар. Танга қайси гуруҳ танлаган томон билан ерга тушса, ўйинни ўшалар бошлайди. Ўйинда етти та тош ва бир коптокдан фойдаланилади. Ўйин бошлаш ҳуқуқини олган томон белгиланган жойдан устма-уст қўйилган

тошға тўп ташлайди. Агар тўп тошнинг биттасини йиқитса, шу гуруҳ аъзолари яна бир марта тўп ташлайди, 2тасини туширса — 2 марта, 3 тасини туширса — 3 марта, 4 тасини туширса — 4 марта ва нихоят, 5 тасини туширса шу заҳоти ҳамма қочади. Иккинчи гуруҳ аъзолари уларға тўп отади. Тўп теккан бола ўйиндан чиққан ҳисобланади. Гуруҳ аъзолари тўпға чап берган ҳолда тошларни жойига тиклаб олсалар, голиб чиқадилар. Кейин тўпни иккинчи гуруҳ ташлайди ва ўйин шу тарика давом этаверади.

«500 ҳаракатли ўйинлар» китобидан олинди.

Milliy o'yinlar

Хурматли Холматбой Маҳамбоевич!

Сизни таваллуд топган кунингиз ҳамда қутлуг 60 ёшингиз билан чин қалбдан табриклаймиз.

Фаолиятингизнинг салкам қирқ йилини ёшлар тарбиясига бағишлаган фидойи устоз, физика-математика фанлари доктори даражасига эришган, илмий натижалари чет эллардаги нуфузли илмий журналларда ҳам мунтазам нашр этилаётган сермахсул олимлардан бири сифатида алоҳида эътироф этамиз.

Сизга узок умр, сиҳат-саломатлик, оилавий бахт, баркамол авлод таълим-тарбияси ва математика фани ривожини йўлданги меҳнатларингизда муваффақиятлар тилаймиз.

Хурмат билан ҳамкасбларингиз ва дўстларингиз.

ҚИЗИҚМАГАН БОЛА БЎЛМАЙДИ

фақат унинг кўнглига йўл топа билинг

Кечагина оиласида, ота-онаси бағрида эр-каланиб, чопқилаб юрган бола боғчага келгач, жамоа муҳитига, гуруҳ шароитига, машғулотлар жараёнига кўникиб кетгунча анча вақт ўтади. Мутахассислар боғчага мослашув даврида йўл қўйилган камчиликлар ҳатто мактабга чиққандан кейин ҳам болаларга салбий таъсир кўрсатишини таъкидлашади. Ана шу адаптация жараёнида болага индивидуал ёндашиб, машғулотларда қизиқишлари инobatга олинса, боғчага ошиқадиган, дushанбани интиқлик билан кутадиган бўлади.

Юнусобод туманидаги 1-МТМда спорт машғулотларига бажонидил киришиб кетадиган болалар ва ақлий ўйинларни хуш кўрадиган кичкинтойларнинг боғчага мослашувидаги фарқлар кузатилади.

— Математик тасаввурлари, қуриш-ясаш қобилияти ривожланган болаларни жисмоний машқларни бажаришга ундаб кўрдик, — дейди МТМ мудираси Наргиза Рихсиева. — Лекин уларда ўзи хоҳлаб машғулотга киришган тарбияланувчилардек сенсорика кўзга ташланмади. Бундай ўғил-қизлар билан кўнгли майлига эътибор қаратилган ҳолда яккама-якка шуғулланилгани боис иқтидорли болаларимиз сафи кенгаймоқда. Уларда адаптация жараёни тўлиқ кечиб бўлгач, аста-секин спорт машқларига жалб қила бошлаймиз. Ақлий машғулотларга тоби-тоқати йўқ кичкинтойларни эса боғча муҳитига таълимий ўйинлар орқали мослаштиришга ҳаракат қилаямиз.

Чиндан ҳам, бола қалбига йўл топиш МТМнинг асосий вазифаси ҳисобланади. Боғча давриданоқ ҳар бир ўғил-қизнинг иқтидорини кашф этиб, унга алоҳида эътибор кўрсатиш муваффақиятлар калитидир.

Насиба ЭРХОНОВА

Суратларни Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган.

Ma'rifat

ТА'СИС ЕТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Xalq ta'limi vazirligi, Ўзбекистон Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Ўзбекистон Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекистана"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

ИНДЕКС: 149, 150. Г-418.

Тиражи 55161.

Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqiriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib — 233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.
Navbatchi muharrir:
Xayrullo ABDURAHMONOV.
Navbatchi:
Jo'rabek JANGIROV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxonaga manzili:
«Buyuk Taron» ko'chasi, 41-uy

Yilga quyidagi — 22.10
Topshirildi — 22.30